

Teppo Loman

Hyvinvointiohjaajan työn merkittävyys koulun arjessa

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2025

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä	Teppo Loman
Työn nimi	Hyvinvointiohjaajan työn merkittävyys koulun arjessa
Toimeksiantaja	Muuramen kunta
Vuosi	2025
Sivut	45 sivua, liitteitä 1 sivu
Työn ohjaaja(t)	Harri Mäkinen

TIIVISTELMÄ

Muuramen kunnassa havahduttiin 2020-luvun alussa lasten ja nuorten lisääntyvään pahoinvointiin, sekä kouluissa että vapaa-ajalla. Kunnassa käynnistettiin hanke, johon haettiin rahoitusta Opetus- ja kulttuuriministeriöltä vuonna 2023 yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämiseen ja mielenterveystyön vahvistamiseen lukiossa sekä perusopetuksessa. Hankkeen rahoituksella kouluun perustettiin hyvinvointiohjaajan työtehtävä. Opinnäytetyössä tutkitaan hyvinvointiohjaajan tekemän työn onnistumista suhteessa hankkeessa asetettuihin tavoitteisiin. Opinnäytetyössä tutkitaan, onko hyvinvointiohjaajan työllä ollut merkitystä noiden tavoitteiden edistämisessä.

Opinnäytetyössä on hyödynnetty laadullisen tutkimuksen menetelmiä, kuten teemahaastattelua ja aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Työntekijöiden haastattelut on toteutettu Teamsin välityksellä välimatkan takia sekä kestäväää kehitystä huomioiden. Haastatteluihin vastasi hyvinvointiohjaajan työtehtäviä tekeviä tai tehneitä henkilöitä yhteensä kolme henkilöä. Opinnäytetyössä hyödynnetään myös valtakunnallisen kouluterveyskyselyn tuloksia sekä Muuramen kunnan teettämän huoltajien asiakaskyselyn tuloksia. Kouluterveyskyselyn ja huoltajien asiakaskyselyn tulokset ilmentävät oppilaiden haasteiden yleisyyttä ja laatua Muuramen kouluissa.

Kouluterveyskyselyiden, huoltajien kyselyn ja haastatteluiden kautta tulokset puhuvat hyvinvointiohjaajien työn suunnan olevan merkityksellinen. Hyvinvointiohjaajien työ Muuramessa oli tarkasti kohdennettu hankkeessa nimettyjen haasteiden vähentämiseen. Selkeimmät muutokset olivat havaittavissa psyykkisen hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden kehityksessä. Hyvinvointiohjaajien toiminta oli vahvasti myös suuntautunut näiden tavoitteiden tukemiseen.

Hyvinvointiohjaajan työnkuvaa vastaavilla sisällöillä toimii kentällä myös koulusosionomeja sekä koulunuorisotyöntekijöitä. Opinnäytetyö tarjoaa katsauksen hyvinvointiohjaajan työtehtävään, sen sisältöön ja tavoitteisiin. Haastatteluissa merkittävimpanä käytetyistä menetelmistä nousi positiivinen pedagogiikka, joka toimi hyvinvointiohjaajien lähtökohtaisena työtapana kaikissa työtehtävissä lasten ja nuorten parissa.

Asiasanat: kouluhyvinvointi, hyvinvointityö, koulunuorisotyö, koulusosionomi

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Teppo Loman
Thesis title	The importance of a wellness instructor's work in the school's everyday life
Commissioned by	Muurame municipality
Time	2025
Pages	45 pages, 1 appendix page
Supervisor	Harri Mäkinen

ABSTRACT

In the early 2020s, it was noticed in the municipality of Muurame that children and young people are not feeling well, both in schools and in leisure time. A project was launched in the municipality to which funding was applied from the Ministry of Education and Culture in 2023 for the development of community-based student welfare and the strengthening of mental health work in upper secondary schools and basic education. With the funding of the project, the school established the position of a well-being counsellor. The thesis examines the success of the work done by the well-being instructor in relation to the objectives set in the project. The thesis examines if the work of the well-being instructor has played a role in promoting those goals.

The thesis utilized methods of qualitative research, such as theme interviews and data-driven content analysis. Employee interviews have been conducted through Teams due to distance and sustainability considerations. A total of three people responded to the interviews. The results of a customer survey commissioned by the municipality of Muurame will also be utilized in the thesis. The results of the customer survey reflect the prevalence and quality of students' challenges in the schools of Muurame.

The results from the school health surveys, a guardians' survey, and interviews, indicate that the work of wellness instructors is meaningful. The work of the well-being instructors in Muurame was carefully targeted at reducing the challenges named in the project. The clearest changes were observed in the development of psychological well-being and communality. The activities of the well-being instructors were also strongly oriented towards supporting these goals.

Also school social workers and school youth workers work in the field with a job description like a wellness instructor. The thesis provides an overview of the well-being counsellor's job, its content and objectives. Positive pedagogy emerged in the interviews as the most significant of the methods used, which served as the starting point for well-being instructors in all work tasks with children and young people.

Keywords: school well-being, well-being work, school youth work, school sociologist

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	HYVINVOINTIOHJAAJA MUURAMESSA	7
2.1	Hanke hyvinvointiohjaajan tehtävien taustalla	7
2.2	Hyvinvointiohjaajan työnkuva	8
2.3	Hyvinvointiohjaaja ideologisella ja menetelmällisellä tasolla.....	9
3	KOULUHYVINVOINTI JA TAVOITTEET	10
3.1	Peruskoulu lapsen kehityksen ympäristönä	10
3.2	Oppilas- ja opiskelijahuollon rooli kouluhyvinvoinnissa	11
3.3	Hyvinvointiohjaaja, koulusosionomi vai mikä?	13
3.4	Hyvinvointiohjaaja lain näkökulmasta	14
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	15
4.1	Tutkimus ja kysymykset.....	16
4.2	Aineisto	18
4.3	Haastattelut ja asiakasryhmienkyselyt	19
4.4	Analyysi	20
5	KYSELYIDEN VAIKUTUKSET HANKKEEN TAVOITTEISIIN	22
5.1	Kyselyiden taustatiedot.....	23
5.2	Kouluterveyskyselyn ja huoltajien asiakaskyselyn teemojen analyysit	24
5.2.1	Kiusaaminen	25
5.2.2	Yksinäisyys ja kaverisuhteet	28
5.2.3	Psyykinen turvallisuudentunne.....	30
6	HYVINVOINTIOHJAAJIEN HAASTATTELUT	31
6.1	Yksinäisyyteen puuttuminen	31
6.2	Kaveritaitojen kehittäminen.....	32
6.3	Psyykinen turvallisuuden tunne.....	33
6.4	Kiusaamiseen puuttuminen	33
6.5	Muita vaikuttavia tekijöitä	34

7	JOHTOPÄÄTÖKSET	35
7.1	Kehittämisideat	37
7.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	38
8	POHDINTA	39
	LÄHTEET	41

LIITTEET

Liite 1. Hyvinvointiohjaajien haastatteluiden runkokysymykset

1 JOHDANTO

Peruskoulu on ollut suomalaisen yhteiskunnan yksi keskeisiä pilareita jo vuosikymmeniä. Viimevuosina kouluissa on havahduttu lasten ja nuorten lisääntyvään pahoinvointiin, jolla on vaikutuksia koko kouluyhteisöön. Muuramessa havahduttiin 2020-luvun alussa valtakunnallisten kouluterveyskyselyiden, koulun henkilökunnan ja vanhempien havaintoihin lasten haastavasta käyttäytymisestä. Havaintoja tehtiin myös lisääntyneistä mielenterveydenongelmista sekä koulun ilmapiirin rauhattomuudesta. Kunnassa päätettiin käynnistää hyvinvointia edistävä hanke ja tuoda hyvinvointiohjaajat osaksi koulun arkea.

Työ on sisällöltään erittäin ajankohtainen, sillä lasten ja nuorten pahoinvointi on yhteiskunnallinen haaste. Forsellin ja Kuoppalan (2024) mukaan vuonna 2023 lastensuojeluilmoitus tehtiin 110 269 lapsesta, mikä tarkoittaa määrän kasvua edelliseen vuoteen 11 %. Vertailen työssäni muutoksia vuosien 2021–2023 kouluterveyskyselyiden tulosten, sekä Muuramen tuottaman huoltajakyselyn pohjalta. Lisäksi haastattelin työn tilaajana toimivan Muuramen kunnan kolmea hyvinvointiohjaajaa, joiden työtehtävät vastaavat pitkälti koulusosionomin tehtäviä.

Opintojeni alussa sain toiveen silloiselta esihenkilöltäni tehdä opinnäytetyöni tutkien hyvinvointiohjaajien työn merkittävyyttä koulujen arjessa. Tämä vaikutti itsellenikin erittäin mielenkiintoiselta aiheelta, siksi päädyin aloittamaan opinnäytetyöni tuottamisen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa opintojeni sen laadun varmistamiseksi. Opinnäytetyöni on tilaajalle mahdollisuus tarkastella hankkeen tuloksia ja arvioida kehityskohteita sekä hyödyntää aineistoa jatko-seurantaa varten.

Työssäni tarkastelen neljää eri teemaa, joihin hyvinvointiohjaajan työllä pyrittiin vaikuttamaan. Nuo teemat ovat kiusaaminen, yksinäisyys, kaverisuhteet ja psyykkinen turvallisuuden tunne. Vertailemalla aineistoja suhteessa hyvinvointiohjaajien omiin kokemuksiin kykenin löytämään yhtäläisyyksiä työn ja hyvinvoinnin kehityksen väliltä. Menetelminä aineistovertailuissa hyödynsin kausaalisen päättelyn mallia, sekä haastatteluissa teemoitettua, laadullisen haastattelun menetelmää.

Työssäni kerron Muuramen hankkeen tavoitteista, hyvinvointiohjaajan tehtävistä, koulusosiaalityön taustoista sekä siitä, miten hyvinvointiohjaajat ovat kokemustensa mukaan vaikuttaneet tavoitteiden edistämiseen. Analysoin koulu-terveyskyselyiden ja vanhemmille suunnatun kyselyn tuloksia, jotta saatavilla olisi käsitys lähtötilanteesta. Hyvinvointiohjaajien haastatteluiden kautta lähdin tarkastelemaan työn etenemistä kentällä ja muodostamaan kuvaa onnistumisista ja haasteista. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa työntekijöiden kokemuksiin pohjautuva tutkimus. Kerron työssäni, miten asetetut tavoitteet on koettu toteutuneen ja miten palvelua voitaisiin kehittää.

2 HYVINVOINTIOHJAAJA MUURAMESSA

2.1 Hanke hyvinvointiohjaajan tehtävien taustalla

Muuramen kunta haki rahoitusta Opetus- ja kulttuuriministeriöltä vuonna 2022 yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämiseen ja mielenterveystyön vahvistamiseen lukiossa sekä perusopetuksessa. Rahoitus toimi pohjana hyvinvointiohjaajien työtehtävän rahoitukselle. Hyvinvointiohjaajan tehtävän luomisella oli tarkoitus luoda keinoja puuttua oppilaiden rajusti lisääntyneeseen pahoinvointiin ja tuottaa matalan kynnyksen puuttumiseen menetelmiä opiskelijahuollon rinnalle.

Rahoitusta haettiin kahdessa vaiheessa, aluksi rahoituksella pyrittiin luomaan ja vakiinnuttamaan menetelmiä reagoida nopeasti sekä tehokkaasti oppilasryhmien huolta aiheuttaviin tilanteisiin, kuten väkivaltaiseen tai aggressiiviseen käyttäytymiseen. Lisäksi kehitettiin koulukiusaamista vähentäviä toimenpiteitä. Hyvinvointiohjaajien työ luokiteltiin ennaltaehkäiseväksi ja ohjaavaksi työksi. Ohjauksella tarkoitetaan ongelmien huomioimista ja ohjaamista oikean tukimuodon piiriin.

Hankkeen tavoitteiksi oli asetettu oppilaiden hyvinvointia matalalla kynnyksellä tukeva työ sekä koulujen suunnitelmallisen hyvinvointityön edistäminen. Hyvinvointiohjaajien työn keskeisinä päämäärinä oli jalkauttaa hyvinvointia edistävä työ osaksi koulujen, oppilaiden, vanhempien ja eri sidosryhmien arkea.

Hyvinvointiohjaajien tehtäviin kuului myös Muuramen kunnan strategisen hyvinvoinnin vuosikellon tuominen osaksi koulujen arkea ja kehittää vuosikellon sisältöjä eri sidosryhmien kesken.

Hankkeen rooli työni näkökulmasta on tärkeä. Se koostaa yhteen Muuramessa ilmenneitä, hyvinvointiin liittyviä haasteita, joiden korjaamiseksi hanke on perustettu. Hankkeen tavoitteita edistää kenttätöissä konkreettisesti hyvinvointiohjaajat, joiden tekemän työn kautta pyritään kehittämään hyvinvointia lisääviä toimia asiakasrajapinnassa. Opinnäytetyössäni käsittelemät teemat nousevat suoraan hankkeesta asetetuista tavoitteista. Hankkeessa nostetut tavoitteet ovat kiusaamisen ehkäisy, yksinäisyyden ehkäisy, psyykkisen turvallisuuden lisääminen ja sosiaalisen kulttuurin kehittäminen.

2.2 Hyvinvointiohjaajan työnkuva

Muuramen kunnan hyvinvointiohjaajan työkuvausta tutkiessani kiinnitin erityisesti huomiota työnkuvan tavoitteiden erityislaatuisuuteen suhteessa muihin koulussa suoritettaviin työtehtäviin. Tavoitteissa korostuu useita ihmisen hyvinvointiin suoraan vaikuttavia tehtäviä ja menetelmiä. Erona useimpiin muihin kouluntyötehtäviin, joissa painotetaan pedagogista ja oppimista korostavaa lähestymistä oppilasta kohtaan. Esimerkkinä opettaja vastaa oppilaiden pedagogisesta etenemisestä, mutta osaaminen tai aika ei riitä yksilötasolla kartoittamaan oppilaiden haasteita, jotka voivat olla oppimisen esteenä.

Hyvinvointiohjaajan tehtävänä on edistää oppilaiden hyvinvointia ja auttaa oppilaita voimaan paremmin. Tällöin koulunkäynti on helpompaa ja oppimisen kokemukset positiivisempia. Hyvinvointiohjaajan tehtävien tarkoituksena on olla matalan kynnyksen keskusteluapu ja arjen varhainen tuki lapsille. Tehtävien päämääränä on lisätä oppilaiden osallisuuden kokemusta sekä luoda puitteita oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitojen lisäämiseksi.

Hyvinvointiohjaajan tehtävissä ei ole pedagogista vastuuta, mikä vapauttaa ohjaajan toimimaan koulumaailmassa hieman eri lähestymiskulmassa, kun koulun muu henkilökunta. Silti hyvinvointiohjaaja toimii vahvasti koulun arjessa, katsoen toimintaa hyvinvoinnin näkökulmasta suhteuttaen oman osaamisensa koulun arkeen.

2.3 Hyvinvointiohjaaja ideologisella ja menetelmällisellä tasolla

Muuramen kunnassa työskentelevän hyvinvointiohjaajan työnkuvassa lukee aivan ensimmäisenä: ”Hyvinvointiohjaaja on kiireetön aikuinen koulun arjessa”. Tämä korostaa mielestäni hyvinvointiohjaajan eettisen ideologian perusajatusta ja palvelee työtehtävän keskeistä päämäärää. Ideologisella tasolla työtehtävien ydin on ennaltaehkäisevässä- ja varhaisen tuen työotteessa.

Hyvinvointiohjaajan työn merkitys myös hyvinvointiosaamisen jakamisessa ja osaamisen kehittämässä nostetaan tärkeään rooliin. Työn tarkoitus ei ainoastaan ole toimia oppilasryhmien hyvinvoinnin edistäjänä, vaan myös kouluttaa muuta henkilöstöä neuvomalla, luennoimalla ja osallistumalla erilaisiin, moniammatillisiin työryhmiin. Hyvinvointiohjaaja tavoittelee työssään oppilaiden hyvinvoinnin lisäksi, myös henkilökunnan hyvinvointia ja toimintakyvyn edistämistä.

Tehtävien taustalla on tarve tunnistaa erilaisten ongelmien syntyminen ja erityisesti estää niiden paheneminen matalan kynnyksen tuella ja ohjauksella. Hyvinvointiohjaajan työssä voidaan hyödyntää laajasti erilaisia työtapoja ja menetelmiä oppilaiden tilanteiden kartoittamisessa ja ongelmien hahmottamisessa. On tärkeää hahmottaa oppilasryhmien kokonaistilanne, kun hoitaa yhtä ongelmaa. (Lundbom 2014, 10–14.)

Hyvinvointiohjaajan työ on luotu ennaltaehkäisevän työn merkityksestä, jonka tavoitteena on luoda edellytyksiä yhteiselle hyvälle ja hyvinvoinnille. Ehkäisevänä työnä hyvinvointiohjaajan tehtävässä tavoitellaan arjen parantamista ja erilaisten ongelmien ehkäisemistä jo hyvissä ajoin ennen niiden syntymistä. (Kuivakangas & Koskinen 2012, 123–124.) Hyvinvointiohjaajan tehtävänä on pyrkiä puuttumaan ongelmiin jo hyvissä ajoin etukäteen, ennen kuin varsinainen ongelma edes ilmenee. Ennaltaehkäisevässä työssä pyritään tunnistamaan ja reagoimaan ongelmiin jo varhaisessa vaiheessa, vahvistamalla ryhmien taitoja käsitellä ongelmia sekä ristiriitoja. (Kuivakangas & Keskinen 2012, 123–124.)

Hyvinvointiohjaajan työssä ideologisella tasolla siis pyritään reagoimaan haasteisiin ennakoivasti. Ongelmiin puututaan jo ennen niiden fyysistä ilmenemistä ja pyritään ohjaamaan oppilaat sellaisten palveluiden piiriin, joilla tuen määrä jäisi mahdollisimman kevyeksi ja lyhytaikaiseksi. (Perälä ym. 2015, 114.)

Menetelmällisellä tasolla hyvinvointiohjaajien työnkuvassa nostetaan esiin oppilaiden haasteiden tunnistaminen, joko hyvinvointiohjaajien omien huomioiden tai koulun ammattihenkilöstön kautta. Haasteiden tunnistamisen apuna hyvinvointiohjaajilla oli mahdollisuus osallistua välituntitoimintaan eri kouluilla, järjestää erilaisia tapahtumia, kerhoja ja olla mukana oppitunneilla seuraamassa opetusryhmän dynamiikkaa.

Hyvinvointiohjaajien työtehtäviin kuuluu yhteisöllisyyden tukeminen tapahtumien kautta, osallisuus oppituntien järjestämiseen henkilöstön toiveiden perusteella ja välituntitoiminnan järjestämisen kautta. Näissä toiminnoissa hyvinvointiohjaajat pystyivät hyödyntämään erilaisia kasvatus- ja ohjausalan menetelmiä, pyrkiin tukemaan vuorovaikutusta ja aidon kohtaamisen tunnetta eri oppilasryhmien välillä. Työtavan tavoitteena oli kehittää oppilaiden ja oppilasryhmien välisiä, positiivisia vuorovaikutustaitoja, joissa elementteinä oli oppilaiden välisen kunnioituksen lisääntyminen, avoimempi kommunikaatio ja toisten mielipiteiden huomioimisen taito. (Pulkkinen & Kanervio 2014, 148; Wallin 2011, 106.)

3 KOULUHYVINVOINTI JA TAVOITTEET

3.1 Peruskoulu lapsen kehityksen ympäristönä

Peruskoulun aikana lapsi käy läpi elämänsä monimutkaisimpia kehitysvaiheita, joiden onnistumisen kautta lapsi muodostaa käsitystä itsestään ja ympäristöstään. Lähtökohtaisesti jokainen oppilas nähdään perusopetuksessa omana, ainutlaatuisena yksilönään, joka on arvokas ja ainutlaatuinen yhteiskunnan jäsen. Onnistuneen kasvun tueksi on kouluyhteisön kyettävä mahdollistamaan lapselle yksilöllisten tarpeiden mukaista tukea, kokemusta kuuluksi tulemisesta ja arvostuksen kokemuksen tunnetta. (Opetushallitus 2014, 15.)

Jos peruskoulussa noudatettaisiin ainoastaan koulun perustehtävää, opettaa ja arvioida oppilaan suoriutumista, olisi koulu monelle lapselle negatiivinen ja

vastenmielinen paikka. Kiilakoski (2014, 45–46) nostaa esiin koulun merkityksen myös yhteisöllisyyden kasvattajana, jonka tehtävänä on kehittää lasta erilaisten vuorovaikutuskulttuurien osaamisessa. Tavoitteena on tarjota lapsille palveluiden ja toimintamahdollisuuksien kautta keinoja oppia yhteisöllistä osaamista. Yhteisöllinen osaaminen ja yhteisöllisyys ovat tärkeä osa kouluviihtyvyyttä ja hyvinvointia. (Kiilakoski 2014, 45–46.)

Peruskoulu on instituutiona ristiriitainen, tavoitteena koulussa on varustaa oppilas yhteiskunnassa tarvittavalla tiedolla ja käsityksellä ympäröivän yhteiskunnan tavoista, mutta samalla vaatia myös joustavaa asennoitumista, kykyä olla aktiivisesti vuorovaikutuksessa ja kyötä toimimaan monipuolisesti erilaisissa ryhmissä ja yhteisöissä. (Soanjärvi 2011, 28.)

Oppilas viettää koulussa paljon aikaa, joten myös hyvinvoinnin ja viihtyvyyden merkitys kasvaa. Koululla on merkittävä rooli myös hyvinvointitaitojen opettamisessa lapselle, antaa sellaisia taitoja, joilla kasvaa yhteiskunnassa eheäksi yksilöksi ja tasapainoiseksi aikuiseksi. Avola & Pentikäinen (2019, 30–31) julkaisussaan, hyvinvoivan oppilaan nähdään myös menestyvän paremmin koulussa. Usein arvioitavat arvosanat ovat parempia, oppilaan kykyä kontrolloida itseään ja sitoutumistaan koulunkäyntiin kasvaa, kun oppilas kokee voivansa hyvin omassa koulu-yhteisössään. Myös kyky muodostaa kestäviä ihmissuhteita kasvaa. (Avola & Pentikäinen 2019, 30–31.)

3.2 Oppilas- ja opiskelijahuollon rooli kouluhyvinvoinnissa

Opiskelijahuollon järjestäminen on laissa määritetty tehtävä opetusta ja koulutusta tuottavien tahojen kohdalla. Lain keskeisin tehtävä on edistää oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin positiivista kehitystä, sekä mahdollistaa oppilaiden osallisuuden kokemus ja ehkäistä erilaisten ongelmien syntymistä. Laki on turvaamassa oppilaiden opiskelijahuoltopalveluiden toteutumista, varmistuen palveluiden laadun ja yhdenvertaisuuden. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2§.)

Opiskelijahuollon keskeisin rooli arjessa on edistää ja ylläpitää oppilaiden kykyä oppia. Rooliin kuuluu myös psyykkisen terveyden, fyysisen terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen. Opiskelijahuollon vastuulla on myös

huolehtia huoltajien osallistamisen keinoista koulun arkeen ja tarjota erilaisia mahdollisuuksia huoltajille kehittää kouluhyvinvointia ja opetusta. Opiskelijahuolto jakautuu kahteen eri kohderyhmään, yhteisölliseen opiskelijahuoltoon sekä yksilölliseen opiskelijahuoltoon. Yhteisöllinen opiskelijahuolto huolehtii koko yhteisöön liittyvistä hyvinvointitekijöistä, kun taas yksilöllinen opiskelijahuolto yhden oppilaan oppimiseen ja hyvinvointiin liittyviin tekijöihin. (Kanaoja ym. 2017, 362–364.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki määrittää oppilashuollon pakollisista palveluista ja toimijoista pätevyyksineen minimivaatimukset, mutta oppilashuoltoa voidaan toteuttaa paikkakuntaakohtaisesti myös laajemmin toimijoin. Oppilas ja opiskelijahuollon terveyden- ja sosiaalipalveluiden edustajina toimii yleensä kuraattori, terveydenhoitaja ja koulupsykologi. Koulutuksen järjestäjän taholta oppilashuollon edustajana toimii yleensä oppilaitoksen rehtori ja mahdollisesti opettajien edustajia. Hyvinvointiohjaaja toimii yleensä opetuspalveluiden tai nuorisotoimen edustajana oman työroolinsa kautta. Laki ei määritä hyvinvointiohjaajan asemaa oppilashuollon jäsenenä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287.)

Kuraattori-, terveydenhuolto- sekä psykologipalveluiden keskeisin rooli on olla mukana kehittämässä yhteisöllisen oppilashuollon tavoitteita ja omassa toiminnassaan järjestää yksilökohtaista tukea opiskelijoille. Hyvinvointiohjaajan työ eroa siten näistä rooleista Muuramessa, sillä työ keskittyy kokonaisvaltaiseen hyvinvointityöhön ja sen kehittämiseen kenttätyössä.

Opiskelijahuolto on osa kouluissa tehtävää sosiaalityötä. Koulussa, kuten sosiaalityössäkin, kiinnitetään huomiota lapsen hyvinvointiin liittyviin tekijöihin, kuten kasvun edistyminen, arjen sujuvuus, muu toimintakyky tai vuorovaikutus. Koulujen tekemä sosiaalityön muoto on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, jolla pyritään jo varhaisessa vaiheessa puuttuvaan ilmeneviin ongelmiin. Opiskelijahuollon tuottamalla palveluilla pyritään välttämään ja ehkäisemään lastensuojelun asiakkuuden syntymistä varhaisella tuella ja kuntoutuksella. (Wallin 2011, 101.)

3.3 Hyvinvointiohjaaja, koulusosionomi vai mikä?

Nimikkeen valinnan haasteena on vakiintumattomuus. Hyvinvointiohjaajana voi työskennellä siihen työnantajan mielestä soveltuva henkilö, jolla katsotaan olevan tehtävään sopivaa osaamista ja kokemusta. Koulusosionomeina toimii yleensä sosionomin koulutuksen saanut henkilö, mutta tehtävään soveltuu myös esimerkiksi psykiatrinen sairaanhoitaja tai yhteisöpedagogi.

Hyvinvointiohjaajan tehtäville ei löydy valtakunnallisia kuvauksia ja siksi eri paikkakunnilla toimivien ohjaajien nimikkeet ja työtehtävät saattavat vaihdella runsaasti. Hyvinvointiohjaajan tehtävät eivät kuitenkaan ole itsessään kovin uusi ilmiö kouluissa. Kolehmaisena YAMK-opinnäytetyössä (2022, 39) hän mainitsee käytettyjä nimikkeitä, kuten koulusosionomin, yhteisöpedagogin, kasvatusohjaajan, hyvinvointiagentin ja koulunuoriso-ohjaajan.

Muuramessa käytetään työntekijöistä nimikettä hyvinvointiohjaaja, mutta valtakunnallisesti vastaavaa työtä tekevillä henkilöillä saattaa olla eri nimike. Tehtävien keskiössä vaikuttaa kuitenkin sama pääpaino, kouluhyvinvoinnin lisääminen. Tehtävän eri nimikkeisyys haastaa opinnäytetyössäni laajemman, valtakunnallisen tarkastelun mahdollisuutta, mutta aiheesta ”koulusosionomi” löytyy muutamia aikaisemmin tehtyjä opinnäytteitä.

Tutkiessani aiheeseen liittyviä materiaaleja, mielestäni Heli Turkia (2023) nostaa opinnäytetyössään hyvin sen, millaista lisäarvoa koulusosionomin työpäinoksella voidaan koulussa saavuttaa. Koulusosionomin osaaminen erityisesti ihmisen sosiaalisten tarpeiden ja haasteiden osalta, mahdollistaa paneutumisen lapsen tunne- ja ihmissuhdetaitojen kehittämiseen, sekä kyvyn havainnoida lasten tarpeita psyykkisten ja fyysisten osalta, ohjaten lapsia tarvitsemiensa palveluiden piiriin. (Turkia 2023, 19–20.)

Toinen koulusosionomin työtä kuvaava Jokelan ja Kaksosen (2014) opinnäytetyö on hyvä kuvaus koulusosionomin roolista työyhteisön jäsenenä ja työn sisällöstä. Opinnäytteessä nostetaan hyvin esiin koulusosionomin kyky olla matalan kynnyksen palveluna ja vahvistaa lasten sekä nuorten hyvinvointiosaamista arjessa. Työssä käsitellään myös hyvin koulusosionomin ja opettajan roolitusten eroavaisuutta. Jokelan ja Kaksosen mukaan koulusosionomin

työssä keskeisin ero opetushenkilöstöön oli kyky tavoittaa oppilaat paremmin, tehtävän ollessa erillinen muista koulun toimijoista. (Jokela & Kaksonen 2014, 27–28.)

Koulusosionomin työnkuvasta ja minäkuvan kehittymisestä opinnäytteen tehnyt Sofia Jokinen (2020) pohdiskelee työssään koulusosionomin roolia osana nykyaikaista koulujärjestelmää ja nostaa esiin hyviä huomioita tehtävän ennaltaehkäisevän työn merkityksestä. Jokisen mukaan koulusosionomin tehtävien tunnustaminen peruskoulun yhdeksi työntekijäryhmäksi vakiinnuttaisi tehtävän olemusta ja sisältöjä paremmin. Nyt tehtävien sisällöt eroavat jopa saman paikkakunnan sisälläkin, riippuen koulujen omista tarpeista. (Jokinen 2020, 27–28.)

Omaa opinnäytetyötäni ajatellen mielenkiintoisena vaihtoehtona löysin myös Sanni Tanskanen (2021) tekemän opinnäytetyön, jossa hän tutkii hyvinvointiohjaajien ja koulunhenkilöstön yhteisöllisestä työstä saatuja kokemuksia. Tutkimuksessa Tanskanen (2021) nostaa esiin hyvinvointiohjaajien käytännön työn merkitystä kouluyhteisössä ja arvioi hyvinvointiohjaajan työn merkitystä kouluhyvinvointia lisäävänä elementtinä. Työssä pohditaan myös opettajien, koulunkäynninohjaajien ja hyvinvointiohjaajien työn välisiä suhteita ja merkityksiä lapsen arkeen koulussa. (Tanskanen 2021, 23–24, 27–29.)

3.4 Hyvinvointiohjaaja lain näkökulmasta

Hyvinvointiohjaajan työtä ohjaava lainsäädäntö on melko moniulotteinen, mutta pohjalla vaikuttaa vahvasti perusopetuslaki sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, joiden tehtävä on ohjata oppilaiden hyvinvointia edistävää työtä. Perusopetuslaissa määritellään koulun tehtävänä tarjota oppilaille sellaista opetusta, joka tukee oppilaan kasvua yhteiskunnan jäseneksi ja opettaa sellaisia tietoja ja taitoja, jotka ovat oppilaalle tärkeitä elämässä tarpeen. (Perusopetuslaki 21.8.1998/628, 2–3§.) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tarkentaa koulun velvollisuutta huolehtia oppilaiden hyvinvoinnista, sekä pyrkiä edistämään kouluyhteisön ja yksilön kasvua (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287, 2§).

Lainsäädännöstä löytyy hyvinvointiohjaajan työhön myös muuta ohjaavaa lainsäädäntöä, kuten sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki ja nuorisolaki. Sosiaalihuollon lainsäädännöstä huomioitava on 4§, jossa mainitaan asiakkaiden edun ensisijaisuus huomioiden keinot heidän tai heidän läheistensä hyvinvoinnin vahvistamisessa ja oikea-aikaisen ja riittävän tuen saamisessa. 5§ taas kohdistavat huomion lapsen edun huomioimiseen, häneen kohdistettavia toimenpiteitä arvioitaessa. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon ne ratkaisut, millä voidaan turvata lapsen ikä- ja kehitystason mukainen tuki (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/ 1301, 4–5§.)

Lastensuojelulaista (13.4.2007/417) 3a§ määrittää ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta siten, että sen tulisi edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. *”Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa...”* Nuorisolaki liittyy hyvinvointiohjaajan työhön sen ennaltaehkäisevän ja osallisuutta painottavan tavoitteiden kautta ohjaavana lainsäädäntönä. Lain kautta, kunnilla on vastuu järjestää lain edellyttämää toimintaa, jolla tuetaan erityisesti nuorten hyvinvointia (Nuorisolaki 1285/2016.)

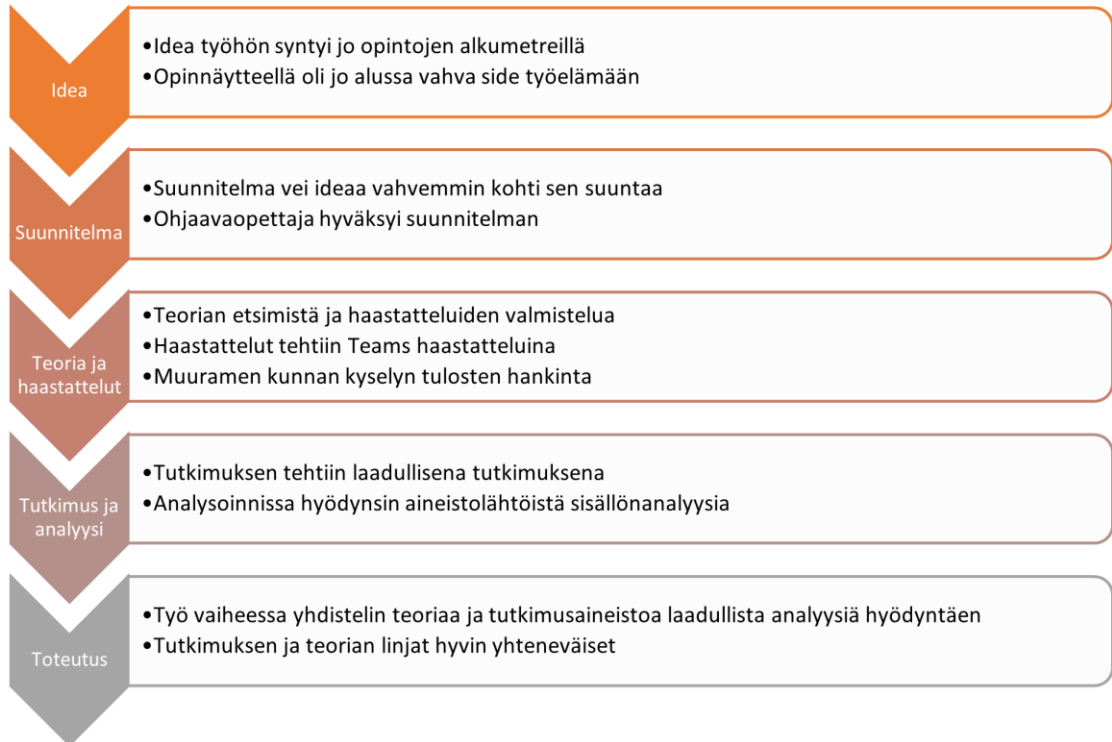
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni ajatus muodostui pohjaltaan jo silloin, kun kerroin opiskelijaksi valinnasta silloiselle esihenkilölleni. Esihenkilöni ehdotti minulle aiheeksi perehtyä hyvinvointiohjaajien hankkeen asettamien tavoitteiden arviointiin ja koostaa siitä opinnäyte työnantajan käyttöön. Olin alusta lähtien kiinnostunut aiheesta ja ajatus kuulosti mielestäni tärkeältä.

Opinnäytetyöni tutkimuksen tarve nousee arkityön kiireen ja syvemmän tarkastelun mahdollisuuksista tilaajalle. Työelämässä on harvoin mahdollisuutta tuottaa laajamittaista pohdintaa kentällä tehtävän työn tavoitteiden toteutumisesta. Työni tarjoaa tilaajalle mahdollisuuden tarkastella hyvinvointiohjaajien työtehtävien tilannetta ja kehittää toimintaa aikaisempaa vaikuttavammaksi.

Kuvassa 1. kerron, miten opinnäytetyöni eteni erivaiheissa ja ideasta lopulta päästiin esittelyvaiheeseen. Idean ollessa alusta lähtien vahvasti mielessäni, muutti sen toteutus omassa mielessäni muotoaan moneen kertaan, ennen

suunnitelmavaiheen aloittamista. Prosessin edetessä, ymmärsin monia tekijöitä, mitä minun olisi tullut huomioida jo suunnitteluvaiheessa tarkemmin. Toisaalta näiden asioiden tajuaminen on myös tärkeä osa itse oppimisen prosessia.

Kuva 1. Opinnäytetyön prosessi

Olen tehnyt pitkän työuran Muuramen kunnan työntekijänä ja saanut työni puolesta seurata sivusta hyvinvointiohjaajien työtehtävien käynnistymistä ja toteutumista. Olen aikaisemmassa työssäni huomionut oppilaiden lisääntyneen tuentarpeen ja koulun perinteisten tukitoimien riittämättömyyden vastata edessä oleviin haasteisiin. Hyvinvointiohjaajien tehtävien oli tarkoitus vastata näihin haasteisiin. Hyvinvointiohjaajien keskuudessa on tapahtunut pieniä muutoksia opintojeni aikana, onneksi myös entiset työntekijät olivat suostuvaisia opinnäytetyötäni koskeviin haastatteluihin.

4.1 Tutkimus ja kysymykset

Opinnäytetyöni aineisto pohjautuu hyvinvointiohjaajien haastatteluihin, Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn tuloksiin sekä Muuramen kunnan tekemään huoltajien asiakaskyselyyn.

Asiakkaan tarpeita ja niiden ilmenemistä avaan tarkastelemalla kouluterveyskyselyiden sekä huoltajien asiakaskyselyn tuloksia. Niiden kautta muodostan kuvaa Muuramessa ilmenevistä haasteista hyvinvoinnin osalta. Kouluterveyskyselyiden tarkasteluun oli saatavilla materiaalia vuodesta 2017 alkaen. Tämä mahdollisti eri haasteiden muutoksen seuraamista kahden vuoden aikavälein. Laatumistani tilastokuvauksista voidaan helposti havaita eri ilmiöiden suuntia ja ymmärtää näin hankkeeseen valikoituneiden tavoitteiden asettelu.

Hyvinvointiohjaajia haastatteleamalla, pyrin muodostamaan käsityksen heidän kokemuksistaan tehdyn työn merkityksellisyydestä oppilaiden hyvinvoinnin edistämisessä. Haastatteluilla tutkin hyvinvointiohjaajan työn tavoitteiden ja kouluterveyskyselyssä ilmenneiden tarpeiden kohtaamista.

Aloittaessani opinnäytetyöni suunnitelman tekemistä ja sen valmistuttua, olin päätenyt kahteen tutkimuskysymykseen, joista toinen oli muodossa: *”Miten asiakkaat kokevat hyvinvointiohjaajien työn?”*. Totesin materiaalien kasaamisen vaiheessa, että kysymykselle ei ole saatavissa soveltuvaa materiaalia. Materiaalin hankinta olisi edellyttänyt valtavan asiakaskyselyn tuottamista Muuramen oppilaille. Myöskään tutkimusluvut eivät antaneet tähän mahdollisuutta.

Päädyin ratkaisemaan ongelmani muuttamalla tutkimuskysymystäni siten, että kysymyksen näkökulma suuntautuu enemmän hyvinvointiohjaajien tarpeeseen johtaneiden syiden tarkasteluun oppilaiden näkökulmasta. Hankkeen taustalla vaikuttavien kouluterveyskyselyiden tulokset asettivat myös pitkälti hyvinvointiohjaajien työtehtävien tavoitteet. Kouluterveyskyselyiden suuntia tarkastelemalla voidaan seurata työn merkityksellisyyttä Muuramen oppilaiden kouluhyvinvointiin.

Tutkimuskysymyksiä päädyin valitsemaan työlleni kaksi kysymystä:

1. Miten hyvinvointiohjaajat kokevat hankkeen tavoitteiden toteutuneen työnsä kautta?
2. Miten asiakkaiden tarpeet asettavat hyvinvointiohjaajien työn tavoitteet?

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on löytää yhteyksiä tutkittavan teorian ja haastateltavien antamien lausuntojen väliltä. Työssäni tämä tarkoittaa lasten ilmaisemien mielipiteiden suuntaa verrattuna hyvinvointiohjaajien kokemuksiin. On kuitenkin muistettava, että haastatteluiden näkemykset ja teorian vertailu on opinnäytetyöntekijän päätelmä aineistosta. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään siis ymmärtämistieteen kautta selittämään, mistä tutkimukseen liittyvät tekijät saattavat johtua. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 22, 30–33.)

Tutkimuskysymykset käsittelivät mielestäni hyvin ja monipuolisesti työni tavoitteita. Kysymysten käsittelyyn oli saatavilla riittävästi teoreettista materiaalia, jolla kyettiin vertaamaan koetun ja teorian yhteneväisyyttä. Tutkimuskysymykset olivat lopulta mielestäni sopivasti rajattuja ja oikein kohdennettuja, työn tavoitteet huomioiden.

4.2 Aineisto

Hankkeen tavoitteiden kehityksen arviointi on työni keskeinen tavoite. Opin- näytetyössäni selvitetään työtehtävissä toimivien tai toimineiden hyvinvointiohjaajien kokemuksia hankkeessa asetettujen tavoitteiden edistymisestä. Valitsin mielestäni parhaaksi menetelmäksi henkilöhaastattelut. Haastattelu on menetelmänä joustava tiedonkeruun menetelmä, jossa kysyttävän kysymyksen voi toistaa haastateltavalle, korjata tai sovittaa kysymyksiä paremmin ja olla avoimemmin vuorovaikutuksessa haastateltavien kesken. Haastatteluilla voidaan myös saada enemmän tietoa kysyttävistä aiheista kuin pelkällä kyselyllä. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 84–85.)

Toisen merkittävän osan työstäni muodostaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tuottamat kouluterveyskyselyt. Kyselyiden tulokset toimivat Muuramen hyvinvointihankkeen vahvana taustatekijänä hankkeen tavoitteita muodostettaessa vuonna 2022. Kouluterveyskyselyistä voidaan päätellä Muuramessa vaikuttaneiden ilmiöiden kehitystä, esimerkiksi kiusaamisen ja yksinäisyyden esiintyvyyttä oppilaiden kokemusten perusteella. Kouluterveyskyselyiden tulosten perusteella, luon käsitystä tutkimuskysymykseeni asiakkaan tarpeista hyvinvointiohjaajien työn tavoitteille.

Opinnäytetyöni tilaaja oli teettämässä aiheeseeni liittyvää kyselyä keväällä 2024 ja minulla oli mahdollisuus saada käsittelemääni aihetta vastaava materiaali yhdeksi lähteeksi. Saadun materiaalin kattavuus on merkittävä työn näkökulmasta ja tukee vahvasti kysymyksen 2 tutkimista.

Aineistoa pohtiessani päädyin tiedonhankintaan tutkimalla hanke hakemuksen tavoitteita, jotka tilaaja oli asettanut hankkeen perusteiksi. Käyttämässäni menetelmässä hyödynnetään erilaisten aineistolähteiden tuomaa vahvuutta yhdistää eri teoria ja dokumenttilähteistä kerätty teorian tieto, erilaiset haastattelut, kyselyt, havainnot ja haastattelut. Laadullinen tutkimus on usein näiden menetelmien yhdistelmä, jolla pyritään tuottamaan mahdollisimman perusteltua ja luotettavaa tietoa tutkittavan ongelman selvittämiseksi. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 83.)

Aiheesta oli saatavilla useampia AMK- ja YAMK-tasoisia opinnäytetöitä, joista löysin hyvää suuntaa oman työni sisällöille. Myös kirjallisuutta ja verkkomateriaalia oli tarjolla hyvin ja tasoltaan se oli laadukasta.

4.3 Haastattelut ja asiakasryhmien kyselyt

Huoltajien asiakaskyselyn tulokset sain käyttööni tutkimusluvan mukaisesti rajattuna jo kesällä 2024. Kiireiden takia materiaalin analysoinnin pääsin aloittamaan vasta tammikuussa 2025. Materiaalia tukiessani heräsi kysymys myös siitä, olisiko saatavilla luotettavaa aineistoa myös oppilaiden näkökulmasta. Käydessäni läpi saatavilla olevia materiaaleja päädyin perehtymään Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tuottamaa tutkimusaineistoa lasten ja nuorten kouluhyvinvoinnista. Materiaali tuntui sopivan erinomaisesti tutkimiini aiheisiin, joten päädyin valitsemaan tämän yhdeksi keskeisistä aineistoista asiakasryhmien tutkimuksessa. Kouluhyvinvointikyselyn, huoltajien asiakaskyselyn ja hyvinvointiohjaajan työnkuvan pohjalta, muodostin haastatteluiden teemat. Teemahaastattelussa on se positiivinen mahdollisuus hyödyntää teemallisuutta haastattelun aiheiden rajaajana, kuitenkin rajoittamatta haastateltavan mahdollisuutta kertoa kokemuksistaan yhteisessä vuorovaikutuksessa haastattelijan kanssa. (Hirsjärvi & Hurme 2022, 47–48.)

Haastatteluihini muodostettujen teemojen pohjalta laadin haastatteluita varten sopivia kysymyssarjoja ja tueksi erilaisia tarkentavia kysymyksiä. Kysymyksillä oli tarkoitus selvittää hyvinvointiohjaajien kokemuksia teemoihin, jotka linjautuivat hankkeessa asetettuihin tavoitteisiin ja olisivat vertailukelpoisia asiakas-haastattelussa esiintyvien teemojen kanssa. Näitä tuloksia vertailemalla pyrin selvittämään hyvinvointiohjaajien tekemän työn merkityksellisyyttä ja vaikutusta Muuramen kunnassa. Haastatteluiden teemoittelua ja haastattelukysymyksiä käsittelen paremmin opinnäytetyöni osassa 4.1 Työntekijöiden kokemukset.

Opinnäytetyöni suunnitelman jo valmistuttua sain tiedon, että hyvinvointiohjaajien työntekijöissä on tapahtunut vaihtuvuutta ja heitä olisi kunnan palveluksessa enää yksi. Samassa minulle selvisi, että kolmas työntekijä hyvinvointiohjaajia vastaavassa työssä olikin työllistynyt eri hankkeen kautta, työtehtävät vastasivat pitkälti hyvinvointiohjaajan tehtäviä, vaikka työtehtävien painoarvo olikin osittain nuorisotyön puolella. Keskustellessani asiasta tilaajan edustajan kanssa, päädyimme pitämään myös kolmannen työntekijän mukana haastatteluissa. Myös työtehtävänsä jättäneen työntekijän haastattelu voitiin liittää osaksi työtä, sillä hänen kokemuksensa tehtävistä oli riittävän pitkä luotettavan haastattelun pohjaksi. Haastatteluiden reliabiliteettia ajatellen, pidin vähintään kolmea haastattelua miniminä. Haastattelut toteutin Teams-haastatteluna tammikuussa 2025 kolmelle hyvinvointiohjaajan työtä Muuramen kunnassa tekevälle tai tehneelle henkilölle.

Aluksi pohdiskelin, että haluaisin haastatella kaikki haastateltavat läsnäolo-haastatteluna, mutta päädyin lopulta toteuttamaan haastattelut Teams-soveluksen kautta. Haastateltavilta pyysin haastatteluun ja sen tallentamiseen luvan ennen haastattelua. Päädyin Teamsin käyttöön siitä syystä, koska soveluksen nauhoituksen litterointi on mahdollista tehdä sillä helpommin. Tämä ei poista materiaalin tarkastamisen ja virheiden korjaamisen vastuuta, joten sovelluksen tuki on lähinnä kirjoitustyön määrällinen vähentäminen.

4.4 Aineiston analyysi

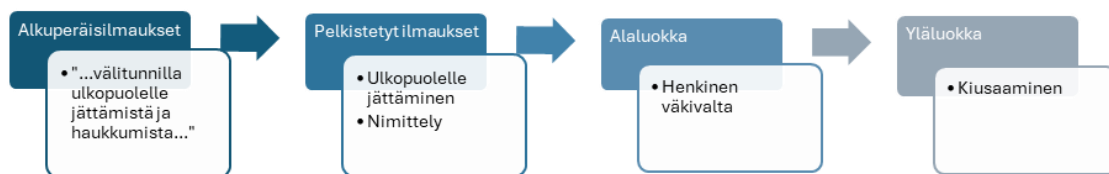
Tutkimuskysymysten osalta päädyin valitsemaan kaksi lähestymiskulmaa, joiden kautta tilaaja saisi kattavan kuvan hyvinvointiohjaajan työstä. Halusin

saada koottua mahdollisimman selkeän kuvan oppilaiden hyvinvointityön tarpeista Muuramessa sekä tarkastella työntekijöiden kokemuksia eri tavoitteiden edistymisessä.

Jo heti opinnäytetyön alusta oli selvää, että tulisin hyödyntämään haastatteluissani laadullisen tutkimuksen menetelmää. Laadullisuuden tutkiminen mahdollistaa haastateltavien omien, merkityksellisten kokemusten tuomista esille. Laadullisen tutkimusmenetelmän tarkoitus ei ole löytää haastatteluista yksiselitteistä totuutta, vaan sen tehtävä on analysoida ihmisen toiminnan kautta saavutettuja tavoitteita. Tutkimukseni haastatteluiden tarkoitus luoda käsitys, miten hyvinvointiohjaajat kokevat tavoitteiden edistyneen oman työnsä kautta. Haastatteluissa selvitän myös, miten he ovat käytännössä työtä tehneet. (Vilkkä 2021, 94, 99.)

Opinnäytetyössäni hyödynsin analyysien tuottamisessa aineistolähtöistä sisällön analyysiä. Tavoitteenani oli saada esiin haastateltavien omiin kokemuksiin pohjautuvia näkemyksiä, missä tavoitteissa on tapahtunut edistystä ja mitkä toimet ovat edistymiseen vaikuttaneet. Laadukkaan aineiston kautta, myös tulosten liittäminen teoriaan muodostui toimivaksi kokonaisuudeksi. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 108.) Tämän menetelmän käyttäminen, mahdollisti minulle tarkasti kohdennettavien kysymysten osoittamisen työntekijöille ja halutun tiedon saavuttamisen. Vertaamalla haastatteluissa saatuja tietoja tilastojen tietoihin, oli mahdollista saada tietoa tavoitteiden kehittymisen suunnasta. Vastaukset muodostavat paremmin kuvan tutkittavasta aiheesta, kun materiaalien jäsentely on tehty loogista päättelyä ja tulkintaa hyödyntäen. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 127.)

Haastatteluissa keskeiset teemat olivat samoja kuin hankkeessa asetetut tavoitteet. Haastatteluiden litteroinnin jälkeen, muokkasini haastatteluita selkeämpiin, pelkistetympiin kokonaisuuksiin. Tämän jälkeen, jaottelin ilmaukset sopiviin alaluokkiin ja siitä sopivan yläluokan alle. Menetelmän rakenne sopii mielestäni erinomaisesti tekemäni tutkimukseen, koska on tarkoitus löytää vastauksia asetettujen tavoitteiden toteutumisessa. (Kuva 2.)

Kuva 2 esimerkki sisällön analyysistä.

Kysymykseen ” 1.Miten hyvinvointiohjaajat kokevat hankkeen tavoitteiden toteutuneen työnsä kautta?” hyödynsin henkilöhaastatteluita saadakseni materiaalia hankkeen tavoitteiden toteutumisessa hyvinvointiohjaajien kokemusten kautta. Haastattelut tarjosivat minulle materiaalia, josta vertailla edistystä kyselyiden aineiston ja kokemuksellisuuden välillä. Tutkimuskysymysten käänteinen käsittely työssäni loi hyvän pohjan haastattelukysymysten tuottamiselle. Tavoitteiden ja tilastojen käsittelyn kautta, sain hyvän ymmärryksen myös hyvinvointiohjaajien tekemän työn tavoitteiden merkityksestä. Näin kysymysten kohdentaminen oli mahdollisimman tarkkaa ja tavoiteltava tieto oli tarkempaa.

Ihmistieteissä kokemuksellinen mittaaminen voi olla haastavaa, etenkin kun pyritään mittaamaan kokemuksellista suhdetta muutokseen. Kausaalinen päättely tarjoaa mahdollisuuden tarkastella hyvinvointiohjaajien intervention ja muutoksen suhdetta, vaikka intervention todellisen merkityksen osoittaminen on tässä tilanteessa mahdotonta.

5 KYSELYIDEN VAIKUTUKSET HANKKEEN TAVOITTEISIIN

Kouluterveyskyselyiden ja huoltajien asiakaskyselyn tuloksia tarkastelemalla, havainnollista hyvinvointihankkeen tavoitteiden muodostumiseen johtavia tekijöitä. Tutkimuskysymykseen ” 2.Miten asiakkaiden tarpeet asettavat hyvinvointiohjaajien työn tavoitteet?” hyödynnän tutkimusmateriaalina Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tuottamia kouluterveyskyselyitä vuosilta 2017–2023, sekä Muuramen kunnan tuottaman huoltajakyselyn tuloksia.

Aineistojen tarkastelu on rajattu koskemaan vain hyvinvointihankkeen tavoitteiden mukaisia aiheita. Aineistoista olen muodostanut taulukoita, joista voidaan havainnoida eri luokka-asteiden haasteiden kehitystä tilastointi vuosina. Huoltajakyselyn tulokset olen liittännyt vain prosentuaalisesti havainnollistamaan ilmiöiden näkyvyyttä huoltajien näkökulmasta suhteessa oppilaiden kokemuksiin. Näiden kahden kyselyn käsittelyllä, pyrin luomaan käsitystä hankkeen tavoitteista kentällä.

5.1 Kyselyiden taustatiedot

Kouluterveyskyselyt ovat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tuottamaa julkista tutkimusta, joissa selvitetään lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyviä kokemuksia. Perusopetuksessa kyselyitä on tuotettu järjestelmällisesti vuosiluokille 8.–9. vuodesta 1996, lukioissa vuodesta 1999 ja vuonna 2017 mukaan on otettu myös luokka-asteet 4.–5. Kouluterveyskyselyt tuotetaan kahden vuoden välein ja ne julkaistaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla yleensä noin 6 kuukautta kyselyn teettämisen jälkeen. Seuraava kysely järjestetään vuonna 2025. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2025a.)

Kouluterveyskyselyn materiaalia käytetään laajasti oppilaitosten opiskelija-huollon ja kuntien hyvinvointijohtamisen päätöksenteon tukena. Valtion tasolla kyselyn tuloksia käytetään poliittistenohjelmien ja lakien toimeenpanossa ja arvioinnissa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2025a.)

Huoltajien asiakaskyselyn taustatiedot

Muuramen kunnan keväällä 2024 tehdyn huoltajien asiakaskyselyn tuottama materiaali oli melko kattavaa. Siitä voidaan hyvin arvioida huoltajien kokemuksia hyvinvointiohjaajien tekemän työn näkyvyydestä oppilaiden keskuudessa. Muuramen noin 1480 oppilaasta (Muuramen kunta 2024, 57), kyselyyn vastasi yhteensä 309 huoltajaa, joista vastaajien lapsia oli luokkatasoilla 1.–2. lk. 22 %, 3.–6.lk. 49 % ja 7.–9.lk. 29 %.

Huoltajien asiakaskyselyssä nostettiin keskeisiksi kysymyksiksi hyvinvointihankkeen tavoitteisiin liittyvät tekijät: kiusaaminen, yksinäisyys, poissaolot, ka-

verisuhteet, sekä turvallisuuden kokemukset. Vastaajille on annettu mahdollisuus antaa vapaa, kirjallinen vastaus kuvailemalla eri ongelmien teemoja. Kirjallisten vastausten pyytäminen on hyvä tapa saada lisää tietoa vastaajalta siitä, miten juuri hänen mielestään asia ilmenee tai miten siihen on reagoitu. Vapaa kirjallinen vastaus on myös haasteellinen siitä näkökulmasta, onko vastaaja ymmärtänyt sen, mitä kysymyksellä tarkoitetaan ja mahdollistaako kysymys liian laajan skaalan vastausten laadussa. Toki on muistettava, että kyselyn tekijä on määritellyt asiat jo etukäteen, mihin kysymyksiin haluaa vastauksen, eikä vastauksilla välttämättä tavoitella opinnäytetyöni tutkimukseen suoraan soveltuvaa materiaalia. (Tietoarkisto s.a.)

Kyselyssä nousee vain satunnaisesti mainintoja hyvinvointiohjaajien tekevästä työstä, mutta siitä selviää hyvin niitä tekijöitä, mihin hyvinvointiohjaajien työllä on pyritty vaikuttamaan. Huoltajien asiakaskyselyn perusteella hyvinvointiohjaajien nimike ja työ oli tuttua 16 %, osittain tuttua 46 % ja ei tuttua 38 % vastaajista.

5.2 Kouluterveyskyselyn ja huoltajien asiakaskyselyn teemojen analyysit

Huoltajien asiakaskyselyn jäsentämisessä haluan aluksi käsitellä kyselyssä esillä olleiden ongelmien prosentuaalista osuutta ja suhdetta ongelman laajuuteen. Tässä vaiheessa kuitenkin muistutan, että kyselyyn vastasi noin 21 % Muuramen oppilaiden huoltajista, joten kyselyä on hyvä pitää suuntaa antavana, mutta ei koko totuutena. Käsitellen aluksi vastaajien määriä kysymysten osalta ja analysoin vapaisissa vastauksissa nousseita tekijöitä tarkemmin niille varatuissa alaotsikoissa.

Kyselyssä tiedustellaan aluksi huoltajien näkemyksiä lapsensa kiusaamisen kokemuksesta ja miten kiusaamiseen on puututtu koulussa. Vastaajista 24 % oli kokenut kiusaamista, 68 % ei ollut kokenut kiusaamista ja 8 % ei osannut sanoa. Vapaisissa sanallisissa vastauksissa kysyttiin kokemuksia kiusaamisen laadusta ja miten koulussa on kiusaamiseen reagoitu. Kyselyssä haluttiin selvittää myös kokemuksia kiusaamistilanteen jälkiseurannasta. Kysymykseen kiusaamisen loppumisen seurannasta vastasi 69 vastaajaa, joista 41 % mielestä seurantaa oli ollut ja 59 % mielestä seurantaa ei ole ollut.

Kysymykseen lapsen yksinäisyyden kokemuksista, vastaajista 65 % ei ollut kokenut, 26 % oli kokenut joskus, 6 % oli kokenut usein ja 3 % ei osannut sanoa. Kaverisuhteiden syntymistä koulussa kysymykseen, vastauksen antoi 98 vastaajaa, joista 31 % mielestä koulu tarjoaa tukea, 33 % mielestä koulu ei tarjoa tukea ja 36 % ei osannut vastata.

Lapsen kokemukseen psyykkisestä turvallisuudentunteesta koulussa, vastasi 309 vastaajaa, joista 68 % koki koulun psyykkisesti turvallisena, 15 % ei kokenut koulua psyykkisesti turvallisena ja 17 % ei osannut vastata.

Hyvinvointiohjaajien työnkuvan tuntemukseen vastasi 309 vastaajaa, joista 16 % vastasi työnkuvan olevan tuttu, 46 % vastasi työtehtävien olevan osittain tuttuja ja 38 % ei tuntenut työnkuvaa.

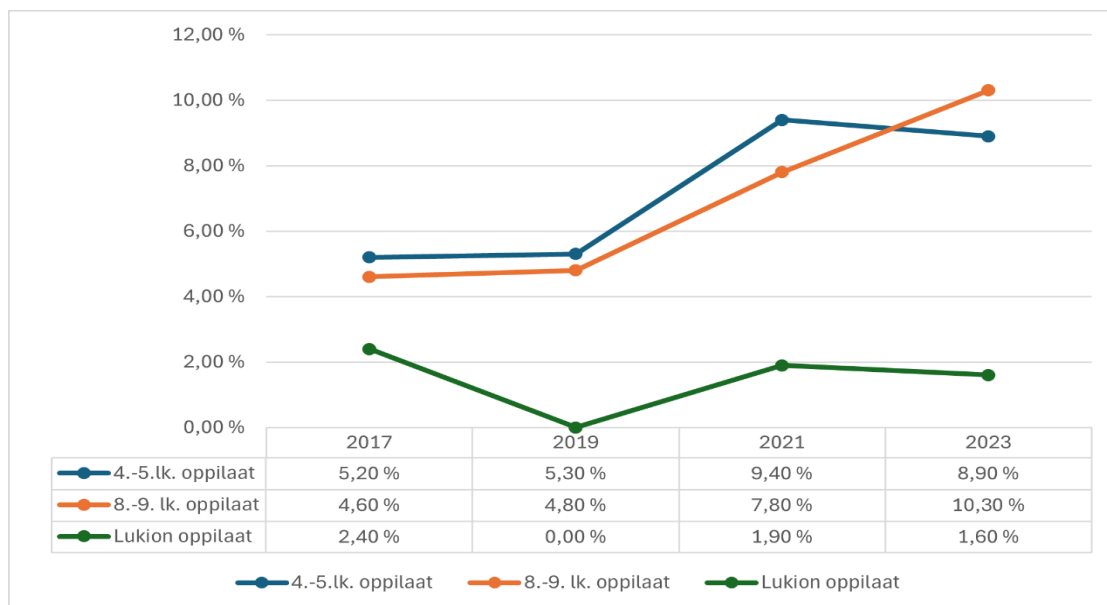
5.2.1 Kiusaaminen

Koulukiusaaminen on valtakunnallisesti havaittu, merkittävä kouluhyvinvoinnin haaste, jolla voi olla tuhoisia vaikutuksia kiusatun koko elämää huomioiden. Kiusaamisen sisällöllisten tekijöiden määrittäminen on usein hankalaa ja kokemukset yksilöllisiä, mutta pyrin käsittelemään opinnäytetyössäni asiakaskyselyssä nousseiden ja yleisesti tiedostettujen kiusaamisen muotojen kautta. (Kiusaamisen tunnistaminen ja puuttumisen keinot s.a.)

Kiusaamisen keskeisin ongelma on useissa tapauksissa sen näkymättömyys aikuisille. Ongelmaan on hankalaa puuttua, jos siitä ei puhuta tai kiusaaminen tapahtuu piilossa. On myös luonnollista, että lapsille tulee arjessa riitatilanteita, eikä riidan ja kiusaamisen eroa kyetä tunnistamaan. Myös kiusaamisesta puhumisen saattaa estää pelko joutua suljetuksi ulos kaveripiiristä. Osa lapsista kertoo kiusaamisesta kotona, mutta kieltää asiasta kertomisen koulun aikuisille. (Kiusaamisen tunnistaminen ja puuttumisen keinot s.a.)

Valtakunnallisen kouluterveyskyselyn osoittamien tulosten perusteella Muuramesta vastanneiden oppilaiden tilastoinnit antavat hyvää käsitystä pidempi aikaisesta seurannasta. Kuvassa 3 tarkastellaan vähintään kerran viikossa kiu-

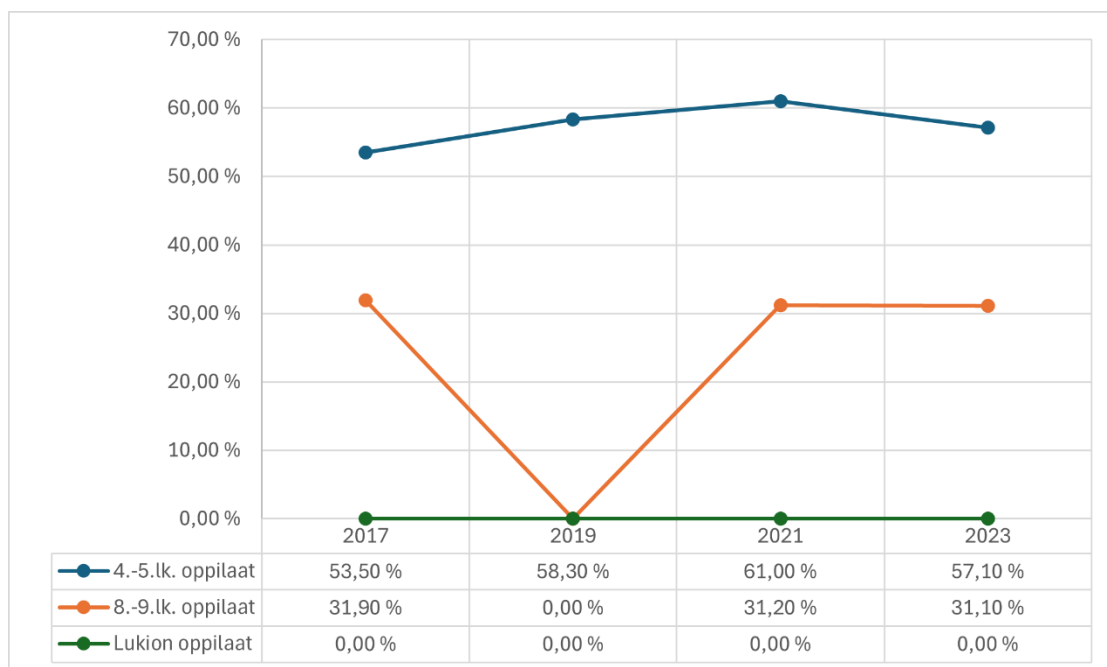
saamista kokeneiden oppilaiden muutoksia kyselyiden välillä. Mukana kyselyissä on luokka-asteet 4.–5. ja 8.–9. sekä lukion oppilaat. Tilasto muodostuu kaikkien Muuramessa kyselyyn vastanneiden lasten osalta.

Kuva 3. Oppilaiden määrät, jotka kokeneet kiusaamista vähintään kerran viikossa (THL 2024b)

Muuramessa huoltajakyselyyn vastanneiden huoltajien mukaan valtaosa koulukiusaamisen laadusta on henkisen väkivallan merkit täyttävää kiusaamista. Kiusaamisessa vastaajien mukaan suurin osa kiusaamisesta esiintyy nimitteilyn tai haukkumisen tyyppisenä tai lapsen jättämisenä ryhmän ulkopuolelle. Fyysisen väkivallan tyyppistä väkivaltaa mainitsee vastauksissa vain muutamat vastaajat. Fyysisenä väkivaltana kuvataan useimmista tönimisenä tai repimisenä vaatteista, mutta myös potkimista ja lyömistä mainitaan vastauksissa. Kyselyn kysymykseen: ”*Kuvaile lyhyesti, miten kiusaamisen on koulussa puuttuttu*” vastasi sanallisesti 72 henkilöä, joista 56 % piti Muuramessa kiusaamiseen puuttumista hyvänä tai melko hyvänä. Koulun henkilöstö oli vastaajien kokemuksen mukaan, puuttunut havaittuun kiusaamiseen asianmukaisesti ja kiusaamisen selvittely oli tehty hyvin. Vastaajista 44 % vastasi, että kiusaamiseen ei ole puuttuttu mitenkään tai puuttuminen on ollut heikkoa. Vastaajien kokemusten mukaan, koulut ei ollut puuttunut kiusaamiseen mitenkään tai reagointi oli ollut välinpitämätöntä kiusaamista kohtaan.

Kysymykseen ”Onko kiusaamisen loppumista seurattu koululla tilanteen selvittelyn jälkeen?”, vastasi 69 henkilöä, joista 41 % mielestä kiusaaminen oli loppunut selvittelyn jälkeen ja 59 % mielestä kiusaaminen ei ollut loppunut. Kyse-lystä ei selviä, oliko kiusaaminen vähentynyt puuttumisen jälkeen.

Kuva 4. Kiusaamisesta koulun aikuiselle kertoneiden määriä Muuramessa (THL 2024b)

Kuva 4 kertoo, että Muuramen osalta kiusaamisesta alakoulussa kerrotaan aikuiselle hieman reilussa puolessa tapauksista, mutta yläkouluun siirryttäessä kiusaamista ei kerrota kuin kolmanneksestä tapauksissa. Lukion osalta dataa ei ollut saatavilla, sekä 8.–9.lk vuoden 2019 data puuttuu. Kuvan 4 tiedot muodostuvat kyselyssä aikaisemmin kiusaamisessa mukana olleiden, kyllä- vastauksen antaneiden lasten osalta.

Poissaoloihin puuttumisen osion nostan myös tässä vaiheessa esiin siksi, koska kiusaaminen ja poissaolot liittyvät usein toisiinsa, on siis luonnollista seurata oppilaiden poissaolojen määriä sekä syitä. Huoltajakyselyyn vastanneista huoltajista 7 % vastasi koulun olleen yhteydessä lapsen poissaoloista kotiin ja 93 % vastasi, että koulusta ei ole oltu yhteydessä kotiin poissaoloihin liittyen. Vapaissa sanallisissa vastauksissa vastaajat antavat lukuisia erilaisia vastauksia, joita analysoimalla ei voida löytää selkeää yhteistä kokemusta siitä, miten koulut olisivat huoltajien mielestä poissaoloja pyrkineet vähentämään. Vastauksissa ei myöskään ole viittauksia kiusaamisen olevan syy pois- saoloille.

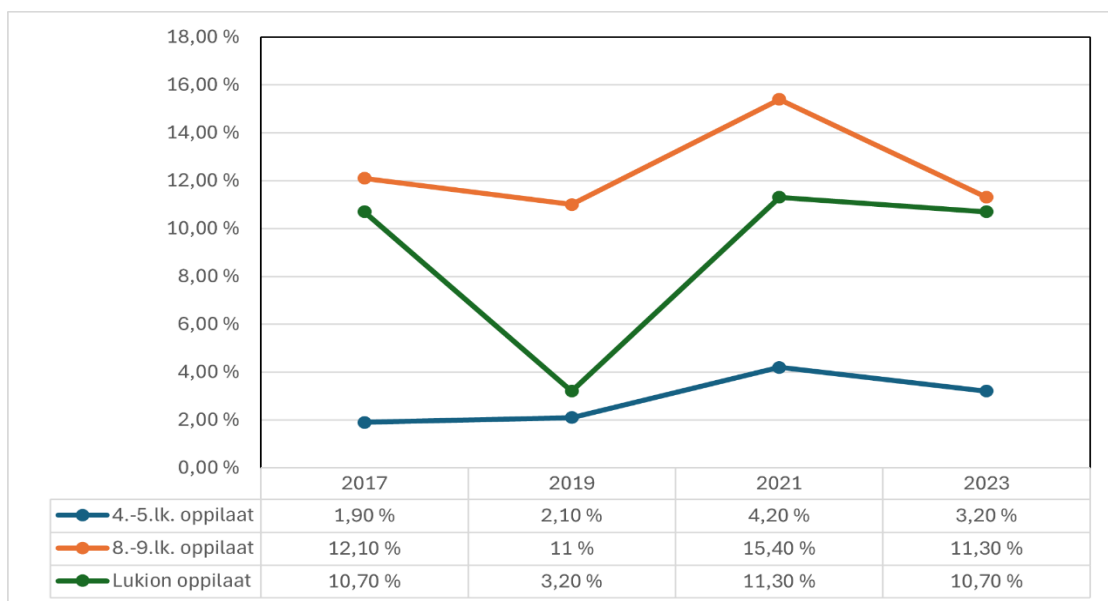
Opetushallituksen (Perusopetuksen oppilaiden poissaolot. s.a.) mukaan, runsaat poissaolot voivat olla syy oppilaan kiusaaminen tai useamman muun syyn yhteisvaikutus. Kiusaamisen liitännäis- ongelmina oppilaalla voi ilmetä pelokkuutta mennä kouluun tai mielenterveyden ongelmia, joista vanhemmilla ei välttämättä ole vielä tietoa.

5.2.2 Yksinäisyys ja kaverisuhteet

Yksinäisyys on yksi merkittävistä ja hyvin tunnetuista ongelmista suomalaisessa yhteiskunnassa. Yksinäisyyden kokemuksella tarkoitetaan tässä tapauksessa sellaista tunnetta, jolloin tunne ihmissuhteiden määrä tai laatu ei kohtaa henkilön omien tarpeiden kanssa. Yksinäisyyttä voi kokea myös omasta halustaan ja sen voi kokea positiivisena tunteena, mutta työssäni sitä käsitellään negatiivisesta ja henkilöä vahingoittavasta näkökulmasta. (Junttila & Karlsson 2024.)

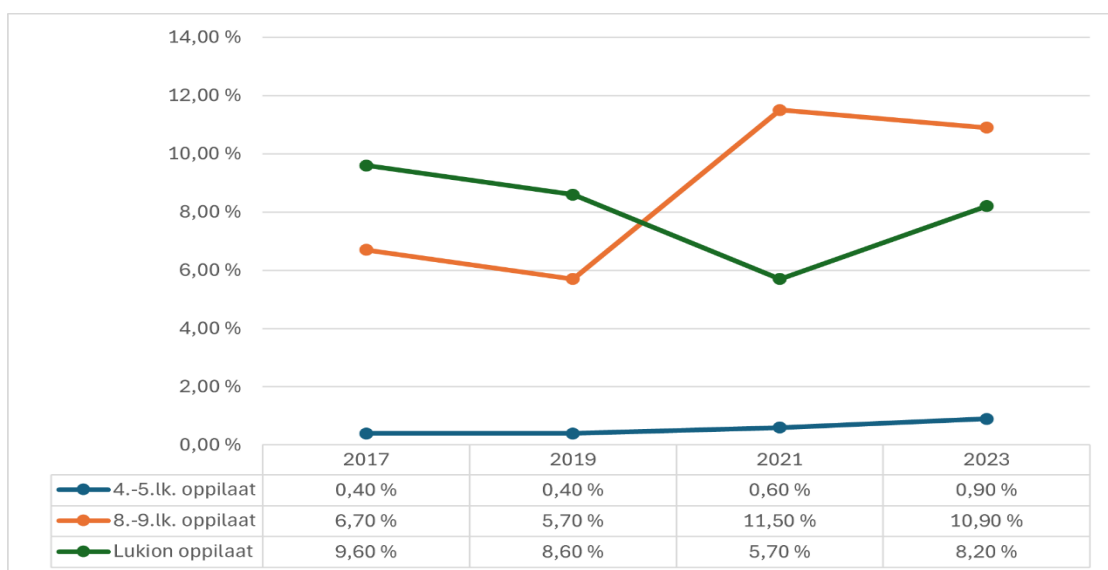
Valtakunnallisessa kouluterveyskyselyssä, (kuva 5.) Muuramessa yksinäisyyttä usein kokeneiden 4.–5.lk. oppilaiden kokemukset pysyvät melko matalalla tasolla, mutta selkeää nousua on havaittavissa 8.–9.lk. oppilaiden kokemuksiin verrattuna. Myös lukion oppilaiden kokemus yksinäisyydestä on 8.–9.lk. oppilaita hieman korkeampi. Tilastossa huomioidaan kaikkien Muuramessa vastanneiden oppilaiden vastaukset.

Muuramen huoltajakyselyn perusteella lapsista 26 % oli kokenut itsensä yksinäiseksi joskus ja 6 % usein. Kyselyssä ei avata yksinäisyyden kokemuksiin liittyviä tekijöitä tarkemmin.

Kuva 5. Kouluterveyskyselyn mukaan yksinäisyyttä usein kokeneiden oppilaiden määrä vertailu (THL 2024b)

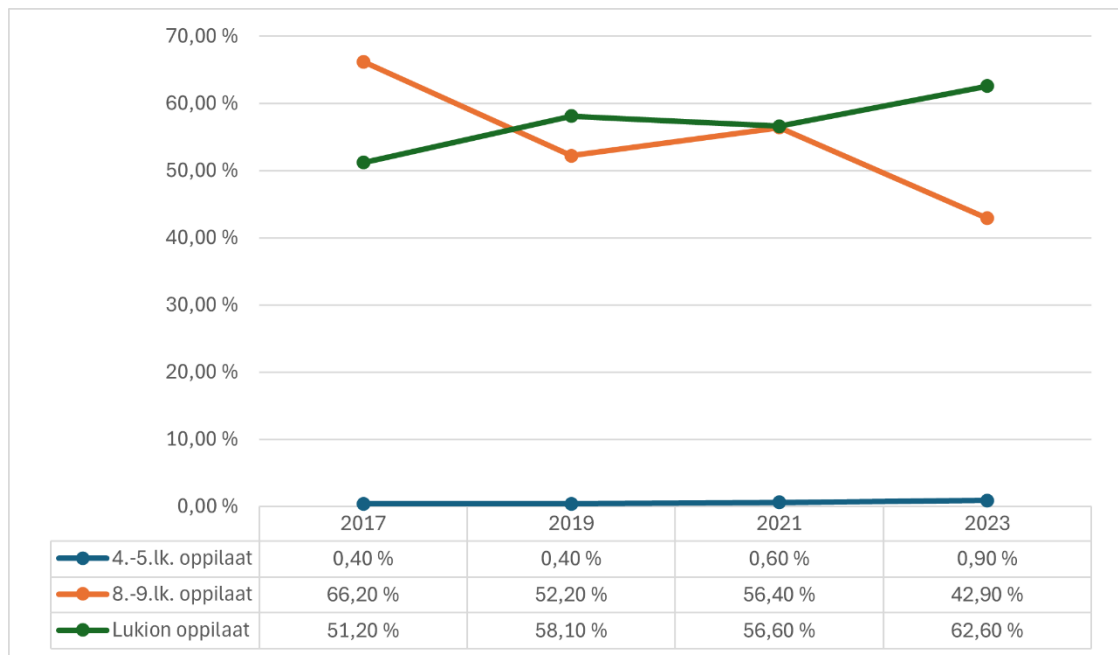
Kouluterveyskyselyn vastauksista (kuva 6) voidaan havainnoida myös mielenkiintoinen kokemuspohja, kun tarkastellaan ystävyyden kokemuksia eri ikäluokissa. Suurin osa Muuramen 4.–5. luokan oppilaista kokee, että hänellä on elämässään läheisiä ystäviä. Yläkoulun 8.–9. luokan oppilaiden kohdalla tilanne vaikuttaa olevan jo hyvin erilainen. Joka kymmenes 8.–9. luokkalainen oppilas kokee, että hänellä ei ole elämässään yhtään läheistä ystävää. Lukiolla kokemusten määrä hieman laskee, mutta on silti lähes yhtä korkealla, kun yläkoulun kokemuksetkin.

Kuva 6. Kouluterveyskyselyn tilasto oppilaista, joilla ei kyselyn mukaan yhtään läheistä ystävää (THL 2024b)

5.2.3 Psyykkinen turvallisuudentunne

Psyykkinen turvallisuuden tunne muodostuu lapsen ja nuoren tärkeästä sosiaalisesta ympäristöstä. Yhteisöön kuulumisen, hyväksytyksi tulemisen tunne, kuulluksi tuleminen ja mahdollisuus vaikuttaa, ovat tärkeitä tekijöitä lapsen ja nuoren elämässä ja merkityksellisyyden kokemuksessa. Yhteisöllinen toimintakulttuuri on myös niitä tekijöitä, jotka muokkaavat lapsen ja nuoren arvomaailman kehitystä. Kouluissa lasten ja nuorten rooliutuminen ryhmässä, vaikuttaa myös siihen, miten hän käyttäytyy ja miten hänen käyttäytymiseensä vastaan yhteisöstä. Yhteisön kyky hyväksyä erilaisuutta ja erilaisia mielipiteitä, vaikuttaa lapsen ja nuoren kokemukseen psyykkisestä turvallisuuden tunteesta. (Laitinen ym. 2020, 30–31.)

Kuva 7. Kouluterveyskyselyn vastaukset oppilaiden kokemuksista olla tärkeä osa luokkayhteisöä (THL 2024b)

Kuvassa 7 on hyvä huomioida, mitä suurempi prosentti luku on, kokee oppilaat erillisyyttä omasta luokkaryhmästään, eli vastasivat kyselyssä olevansa erimieltä tai täysin erimieltä väittämän kanssa. Indikaattoreina tilastolle ovat oppilaan kokemukset luokan työrauhan laadusta, luokan avoimesta ilmapiiristä ja oppilaiden viihtymisestä omassa ryhmässään. Tilastoa tarkastellessa, suurin osa 4.–5.lk. oppilaista kokee vuodesta toiseen positiivista ryhmähenkeä ja viihtyvät oman luokkansa oppilaiden kesken. Mielenkiintoinen muutos on tapahtunut 8.–9.lk. oppilaiden ryhmässä, jossa oppilaiden viihtyvyys omassa

luokkaryhmässä on tilaston mukaan parantunut huomattavasti. Toinen mielenkiintoinen muutos on tapahtunut lukiolaisten keskuudessa, jossa erillisyyttä omasta luokkaryhmästä koetaan aikaisempia vuosia enemmän. Tilastossa huomioidaan kaikkien Muuramessa vastanneiden oppilaiden vastaukset.

6 HYVINVOINTIOHJAAJIEN HAASTATTELUT

Haastatteluissani selvitin hyvinvointiohjaajien kokemuksia hankkeen teemojen, eli kiusaamisen, yksinäisyyden, psyykkisen turvallisuuden ja kaverisuhteiden tilannetta ja miten he kokivat näissä teemoissa muutosta. Hyvinvointiohjaajien keskeinen kokemus hankkeen tavoitteiden etenemisessä oli kaikilla positiivinen ja edistymistä eri osa-alueilla oli heidän mukaansa havaittavissa.

Haastattelut etenivät suunnitelmien mukaan ja sain jokaiselta hyvinvointiohjaajalta hyvää tietoa eri teemojen edistymisestä. Haastattelijana oli tärkeää olla johdattelematta haastateltavaa ja osattava kuunnella haastateltavan kertomaa asiaa sisällöllisesti siten, että tarkentavilla kysymyksillä kerrottua asiaa voitiin tarkentaa. Haastattelun kysymykset löytyvät liitteestä 1.

6.1 Yksinäisyyteen puuttuminen

Kertomuksissa nousi esiin vahva ja tavoitteellinen vaikuttaminen oppilaiden yksinäisyyden kokemuksiin. Kysyttäessä menetelmistä nousi esiin mm. positiivisen pedagogiikan suuntaus kaikessa tekemisessä.

”Asenteella: ”kaikki kyllä järjestyy ja aina saa apua ”Ei ole erillistä, nimettyä pedagogiikkaa käytössä, mutta kaikki toiminta perustuu positiiviseen ajatteluun ja tsemppaamiseen.”

Yksinäisyyden osalta oli myös huomioitavaa se, että osa oppilaista koki yksinäisyyden myös omavalintaisena ratkaisuna. He eivät kokeneet sitä negatiivisena asiana elämässään. Vapaaehtoinen yksinäisyys on myös hyväksyttävä vaikka huoltajat ja muu ympäröivä yhteisö olisi tästä huolissaan.

”Omasta tahdostaan yksinäisien sosiaalistaminen on hankalaa, koska he eivät halua osallistua tarjottavaan ohjelmaan tai eivät halua keskustella asioistaan muiden kanssa.”

Yksinäisyyttä ja kaverittomuutta hyvinvointiohjaajat pyrkivät tunnistamaan monenlaisin eri keinoin kuten tarkkailemalla lapsia, joilla ei vaikuttanut olevan kavereita välitunneilla tai ruokailuissa. Ohjaajat saivat vinkkejä myös suoraan opettajilta tai huoltajilta, jotka olivat huolissaan oppilaan yksinäisyyden oireista.

”...Ollaan tehty tätä jo kohta parisen vuotta, niin mun omien kokemusten mukaan, oltais kyllä onnistuttu tavoitteissa...”

Hyvinvointiohjaajien kokemukset haastatteluissa viittasivat kaikkien osalta, että yksinäisyyden haasteita on onnistuttu vähentämään. Työmäärä on ollut heidän mielestään iso ja työtä yksinäisyyden vähentämiseksi jatketaan edelleen.

6.2 Kaveritaitojen kehittäminen

Kaveritaitojen kehittämiseen hyvinvointiohjaajat mainitsivat käyttäneensä erilaisia menetelmiä. Kaveritaitojen kehittämisessä ryhmän sisäisen dynamiikan tunnistaminen pelien ja leikkien kautta koettiin hyväksi menetelmiksi.

”...On käytetty sellaisia erilaisia kaverikorttisarjoja ja sit ollaan pidetty erilaisia kaveriryhmiä, missä oppilaat ovat reflektoineet itseään, millaisia ne on niinku ite kaverina...”

Kaveritaitojen kehittämistä, hyvinvointiohjaajat ovat järjestäneet luokissa oppituntien aikana. Myös oppitunteja on pidetty joilla pohditaan millainen hyvä kaveri on ja miten erilaisuus tulisi ottaa yhteisöissä huomioon. Kokemukset kaveritaitoja kehittävästä toiminnasta olivat myös hyvin edistäneet tavoitteen edistymistä.

”...opeilta on tullu palautetta, että oppilaat joilla on ollut yksinäisyyden pulmia, onkin sitten löytänyt luokasta kaverin tai ovat päässeet mukaan erilaisiin porukoihin...”

Kaveritaitojen kehittymisestä oli myös tullut palautetta, jossa oppilaiden toiminta luokissa oli muuttunut paremmaksi yhteisöllisyyden näkökulmasta.

6.3 Psyykkinen turvallisuuden tunne

Psyykkisen turvallisuuden tunteen osalta hyvinvointiohjaajien huomiot hieman jakautuivat. Työmäärän ollessa suuri ohjaajien kyky panostaa intensiivisesti kaikkiin neljään tavoitteeseen, koettiin haastavana.

”...pakko kyllä nyt sanoa, että ei vaan millään ole ehtinyt panostaa tähän osuuteen niin paljon kun olisin halunnut. Eli silleen vois sanoa, että ihan ei ole tavoitteita saavutettu...”

Hyvinvointiohjaajat kertoivat, että psyykkisen turvallisuuden tunteen edistäminen olisi kokonaisuutena hyvin iso ja pitkä prosessi. Se edellyttäisi paljon tukea myös luokanopettajilta ja itse oppilasryhmiltä. Tämän tavoitteen kohdalla ohjaajat kokivat, että haasteet ovat myös henkilökunnan poissaoloissa ja oppilaiden poissaoloissa.

”...toi turvallisuuden tunteen rakentaminen edellyttäis koko porukan olevan säännöllisemmin paikalla ja sitä, että sen työstämisestä saatais paremmin jatkuva kokonaisuus...”

Rauhattomuus ja turvattomuuden tunne olivat toisen haastateltavan mielestä vähentynyt kouluissa. Näin myös oppilaiden turvallisuuden tunne oli parantunut. Hyvinvointiohjaajien mukaan, oppilaiden kyky huomioida myös muiden mielipiteitä ja erilaisuutta ryhmissä, oli kehittynyt parempaan suuntaan.

”... Mielestäni tilanne koululla on paljon rauhallisempi, kuin hankkeen alkaessa. Tämä voi johtua siitä, että meillä on tiloja aika mukavasti käytössä ja ollaan panostettu aikuisten läsnäoloon huomattavasti enemmän...”

6.4 Kiusaamiseen puuttuminen

Kiusaamisesta ja sen vähentämisestä, kokemuksissa nousi esiin hieman erilaiset tavat käsitellä tilanteita kouluittain. Kouluilla oli tuotettu muutamia erilaisia teemaviikkoja kiusaamista vastaan. Kiusaamiseen puututtiin kaikkien hyvinvointiohjaajien mukaan tiukasti, mutta kiusaamisen näkyvyys koettiin isona

ongelmana. Näkyviin koulukiusaamistilanteisiin hyvinvointiohjaajien puuttuminen oli kaikilla sama: kiusaamiseen puututtiin tiukasti ja asia käsiteltiin välittömästi.

”...meillä on ollu sellaisia tilanteita, missä ollaan oltu selvittelyssä jotain tilannetta parin tai useamman oppilaan kesken. Paljon näitä toki menee myös Verso:n ja opettajien kautta käsittelyyn, missä me ei olla mukana...”

Näkymätön kiusaaminen koettiin ongelmaksi myös hyvinvointiohjaajien keskuudessa, sillä siihen vaikuttaminen koettiin tunnistamisen osalta hankalaksi. Oli vaikeaa erottaa, erityisesti poikien fyysisyyden takia erot leikillisen painimisen ja todellisen väkivallan väliltä. Tyttöjen osalta kiusaamisen elementit olivat enemmän henkisiä, kuten haukkumista ja joukon ulkopuolelle jättämistä.

”... Kiusaaminen on tyypiltään usein henkistä. Toki fyysistäkin ilmenee, etenkin poikien keskuudessa, koska fyysisyys on ominaista poikien keskuudessa. Siitä vaan on hankala tunnistaa kiusaamista, sillä pitää kyetä erottamaan ”leikillinen” mittelo ja oikea kiusaaminen toisistaan...”

Hyvinvointiohjaajat kertoivat, että vielä avoimempi yhteistyö koulun ja hyvinvointiohjaajan välillä kiusaamistapauksissa, voisi lisätä myös ohjaajien mahdollisuuksia puuttua ja seurata esiintyvää kiusaamista välitunneilla ja muissa yhteyksissä. Ohjaajilla ei ole välttämättä aina mahdollisuutta osallistua kiusaamistilanteiden selvittämiseen.

”... kiusaamistapaukset etenevät koulun muita reittejä, eikä tapausten käsittelyyn pääse hyvinvointiohjaajana mukaan...”

6.5 Muita vaikuttavia tekijöitä

Hyvinvointiohjaajien tehtäviin kuului myös luonnollisena osana uudenlaisen työtehtävän ”brändääminen”, missä ohjaajat kokivat onnistuneensa kohtuullisen hyvin. Ohjaajat mainitsivat käyttävänsä aktiivisesti eri some-kanavia, olemalla yhteydessä vanhempiin Wilma-järjestelmän kautta.

” Olen yleensä yrittänyt päästä esittäytymään uusille oppilaille ja käynyt kiertämässä kaikki luokat lukuvuoden aluksi. Olen kertonut siellä, millaisissa asioissa minä voin auttaa ja mistä minut tavoittaa.”

Haasteina työssään hyvinvointiohjaajat kokivat tehtävien lyhyen historian koulumaailmassa, tehtävät eivät täysin olleet löytäneet omaa paikkaansa vuosien saatossa hioutuneeseen koulu yhteisöön, eikä hyvinvointiohjaajan tarjoamia palveluita välttämättä osattu hyödyntää oppilaiden arjen tukemisessa. Toisaalta taas hyvinvointiohjaajat kokivat olevansa vahvasti mukana moniammatillisissa työympäristöissä ja tekemistä oli enemmän, kuin ohjaajat kykenivät suorittamaan.

”...pääasiassa luotiin työkuvat itsenäisesti hankkeen tavoitteiden pohjalta. Aika vapaasti on saatu tehdä ja kokeilla. On sitten muokattu juttuja, jos ne ei ole toimineen...”

Työkentän laajuus koettiin myös haastavana, tarpeita olisi useammassa kohteissa, mutta resurssillisesti ei aika riitä tarjoamaan palveluita tasapuolisesti tarvitsijoille.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoite oli muodostaa käsitys Muuramen hyvinvointihankkeen tavoitteiden edistymisen tilasta. Verratessa kouluterveyskyselyiden ja huoltajakyselyn tuloksia hyvinvointiohjaajan kokemuksiin, voidaan todeta tavoitteiden edistyneen osittain. Työni narratiivin huomioon ottaen, sain työssäni muodostettua kattavan kuvauksen Muuramen koulujen opiskelijoiden tarpeista hankkeelle.

Kouluterveyskyselyiden tilastokuvauksista voitiin myös päätellä ongelmien suuntaa. Vuodesta 2017 alkaen, useimmilla osa-alueilla on tapahtunut huolestuttavaa nousua, mikä varmasti on näkynyt kouluissa fyysisenä levottomuutena. Tulee kuitenkin huomioida se, että osa-alueiden vaikutus toisiinsa on vahvasti sidoksissa. Esimerkkinä mainittakoon yksinäisyyden ja psyykkisen turvallisuuden tunteen merkitys toisiinsa. Kun yhteisöllisyydessä on ongelmia,

johtaa se monesti herkempien oppilaiden turvattomuuden tunteen lisääntymiseen ja eristäytymiseen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyiden ja Muuramen tuottaman huoltajakyselyn tulokset osoittivat hyvin hankkeelle asetettujen tavoitteiden oikean suunnan. Hankkeen tavoitteissa keskeisinä tekijöinä pyritään vaikuttamaan toimivan yhteisöllisyyden ja positiivisen kohtaamisen merkitykseen. Kaveritaitoja kehittämällä voitiin myös vaikuttaa hankkeen tavoitteiden edistämiseen ja luomaan edellytyksiä positiivisempaan oppilasarkeen ja kouluviihtyvyyteen. (Perttula, Pääkkönen & Muinonen 2019, 49.)

Työni keskeisen tutkimuskysymyksen lähtökohtana oli selvittää Muuramen hyvinvointiohjaajien kokemuksia tavoitteiden edistymisessä tehdyn työn kautta. Kaikilla haastateltavilla oli yhteneväiset tavoitteet oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Menetelmien suhteuttaminen asiakasryhmiin oli hyvin linjassa ja haastateltavat kokivat niillä olevan vaikutusta oppilaiden kehitykselle.

Haastatteluista nousee ajatus siitä, että hankkeen tavoitteita on saatu juurtumaan arjen koulutyön rinnalle. Tavoitteiden saavuttamiseksi on saatu luotua toimivia menetelmiä, kuten positiivisen pedagogiikan näkökulma. Myös oppilaiden ryhmäytymisen kokemusten tuomat positiiviset kokemukset lisäsivät menetelmänä oppilaiden kykyä toimia ryhmissä rohkeammin. Ryhmäytymisen kautta, oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitoja saatiin kehittymään monipuolisemmiksi. Ryhmässä toimiminen oli vähemmän stressaavaa, kommunikaatio nopeampaa ja toiminta erilaisissa tilanteissa parani. Samoista asioista puhutaan myös Kiilakoski (2014) kirjassa, mikä luo selkärangkaa ryhmien kehittämisen perusteille. (Kiilakoski 2014, 96, 134.)

Hyvinvointiohjaajien tekemän työn merkitys korostuu erityisesti kaveritaitoihin ja yksinäisyyteen vaikuttamisessa. Haastatteluissa ohjaajat kertoivat havainnoistaan ja kokemuksistaan eri kouluilla tapahtuneista muutoksista. Muutosten eroihin vaikuttivat vahvasti myös oppilasaineksen ikäryhmä. Alakoulussa yhteisöllisyyden vaikutukset olivat selkeästi yhteisönä toimimisen kokemuksissa. Yläkoulun puolella oppilasryhmien hajoaminen opiskeluteknisistäkin syistä muodosti alakoulunpuolelta tuttuun menetelmien muuttamista soveltumista

paremmin yläkoulun tarpeisiin. Yläkoulun puolella työskentelyssä oli havaittavissa nuorisotyölle tyypillisempiä elementtejä, kuten ”hengailutilat” ja tarve nuorille sopivammalle toiminnalle.

Hyvinvointiohjaajien tapa toimia työssään, tukee positiivisen pedagogiikan toteutumista Muuramessa hieman eri lähestymiskulmasta kuin opetushenkilöstön. Hyvinvointiohjaajan työstä voidaan löytää paljon yhtäläisyyksiä koulukuraattorin tekemän työn kanssa. Tehtäviä erottaa hyvinvointiohjaajien painotus ryhmätyöskentelyyn, kuraattorityön painottuessa enemmän yksilötyön malleihin. Hyvinvointiohjaajan työtä voidaan myös edelleen hallinnoida kuntien ja kaupunkien alaisuudessa, kun taas opiskelijahuollon toimijat toimivat pitkälti hyvinvointialueiden ohjauksessa.

Hyvinvointiohjaajien työn tuominen vielä vahvemmin osaksi koulujen arkea, voisi luoda parempia menetelmiä edelleen haasteeksi nousevissa kysymyksissä. Työni keskittyy käsittelemään hankkeen alkutaipaleen tarkastelua, jolloin hyvinvointiohjaajien asema koulu yhteisön jäsenenä ei ole niin selvä. Tehtävän tunnistaminen tavoitteita edistävänä elementtinä edellyttää koulun keskeisten rakenteiden tutkiskelua ja uudistumiskyvyn lisäämistä, kun haetaan tehokkaampia keinoja puuttua oppilaiden haasteisiin.

Hyvinvointiohjaajan tekemällä työllä voidaan lähestyä koulua uudentlaisesta näkökulmasta, koulu voisi olla jonkinlainen kohtaamisen paikka, jossa lapsella olisi mahdollisuus kokea tullessa kuulluksi ja nähdyksi. Kokemus yhteisöön kuulumisesta, turvallisesta ympäristöstä, jossa voi kokea itsensä hyväksytyksi omana itsenään. (Heinonen 2020, 5.)

7.1 Kehittämisasiat

Työni tuloksia ja haastatteluita pohtiessani muodostui myös ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi Muuramen hyvinvointityön edistämiseksi. Hyvinvointia lisäävä työ on aina eettinen valinta yhteisössä. Hyvinvointiohjaajien osaamisen kehittäminen tulevaisuudessa vahvemmaksi on myös yksi keino luoda vahvempaa kykyä tunnistaa ja toimia erityyppisten ongelmien kanssa. Valtakunnallisessa koulujärjestelmässä, tämän kaltaisia toimijoita on olemassa hyvin eri nimikkeillä ja toimenkuvilla, riippuen paikkakunnallisista tarpeista. Osassa

tehtävistä, koulutusvaatimuksena pidetään AMK-tasoista koulutusta, kuten sairaanhoitaja, sosionomi tai yhteisöpedagogi. Koulutustason määrittelyllä voidaan varmistaa perusosaamisen taso.

Työnantajan näkökulmasta tämäntyyppisten hankkeiden johtamisessa voitaisiin hyötyä hanketyön erityisten piirteiden tunnistamisesta. Hankkeille tyypillistä on uudenlaisten tapojen tai työtehtävien luominen, jolloin perinteisen johtamisen malli ei välttämättä huomioi hanketyössä työskentelevien henkilöiden tarpeita. Kunnissa ja yhteisöissä hanketyön johtamisen osaamisen kehittämisen voisi olla myös yksi keino parantaa hankkeiden kannattavuutta arjen toimintojen kehittäjänä.

Toinen tärkeä kehityskohde voisi olla erilaisten mittarointikeinojen lisääminen hyvinvoinnin tarkasteluun, voisi lisätä keinoja kohdentaa työtä tehokkaammin ja reagoida mahdollisiin ongelmakohtiin jo hyvissä ajoin. Mittaroinnissa asiakaskyselyiden säännöllisellä tuottamisella sopivalla aikavälillä, moniammatillisilla työyhteisöpalautteilla ja valtakunnallisia kyselyitä seurannalla voitaisiin saada tietoa hyvinvointityön suunnasta.

Tutkimuksen jatkamisen näkökulmasta eri alueiden tarkasteleminen vielä syvemmin lisäisi ymmärrystä alueiden sisällä vaikuttavista ilmiöistä ja mahdollistaisi hyvinvointia lisäävien menetelmien paremman kohdentamisen.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen eettisiin periaatteisiin kuuluvat sensitiivinen ja kunnioittava tapa toimia tutkimuksen kohteena olevia henkilöitä kohtaan, eikä tutkimuksella saa aiheuttaa tutkittaville vahinkoa. Eettisesti on myös tärkeää kunnioittaa haastattelun materiaalien alkuperäisyyttä, vaikka se ei olisikaan linjassa tutkijan näkemysten kanssa. Hyvässä tieteellisessä tutkimuksessa noudatetaan rehellistä, huolellista ja tarkkuuteen keskittyvää asioiden käsittelyä. Tutkijan tulee muodostaa käsityksensä tutkittavasta materiaalista perustellen ja arvioiden niiden merkitystä tutkimuksen lopputulokselle. (Vuori 2021.)

Opinnäytetyössäni olen noudattanut tutkimuksellisesti objektiivista työtettä ja tarkastellut analysoitavaa materiaalia rehellisesti. Työni perustuu laadulliseen

tutkimukseen, jossa tutkittaviin kysymyksiin pyritään löytämään vastauksia tekemällä tulkintoja aineiston lähtöisesti. Noudatin aineistoa käsitellessäni eettisesti kestäväää tutkimustapaa ja tiedostin toiminnassani oman suhteeni tilaajaan siten, että se vaikuttaisi tulosten laatuun.

Laadullisella tutkimuksella ei ole tarkoitus päästä lopulliseen totuuteen vaan tuottaa laadullisesti hyvää tutkimusta aiheesta. Tutkimuksen kysymyksessä 1. on verrattain pieni haastateltavien määrä, mutta määrällisyys ei laadullisessa tutkimuksessa ole merkittävä tekijä. Tavoitteena on saavuttaa laadukasta materiaalia haastateltavien omista kokemuksista, jota teoriaan vertaamalla voidaan muodostaa riittävän luotettavia havaintoja tutkittavasta aiheesta.

Opinnäytetyössäni otin myös riskin. Päädyin muuttamaan tutkimuskysymystäni kuvaamaan paremmin tutkittavan kohteen lähestymiskulmaa. Tämä on aina riski tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta. Laadullinen ihmistieteeseen perustuva tutkimus on tutkijan näkökulmasta aina mahdollisuus kuitenkin tehdä siitä tutkijansa näköinen luomus. Oleellista tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmasta on tutkijan kyky perustella näkemyksensä suhteessa tutkimuksessa tekemiinsä havaintoihin. (Kallinen & Kinnunen 2021.)

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni oli itselleni matka hieman syvemmälle niihin tekijöihin, joita itsekin työssäni joskus pohdiskelin. Lasten ja nuorten hyvinvointi yhteiskunnassamme on ollut jo pitkään vahvan julkisen keskustelun aiheena, on siis tärkeää tutkailla myös tehtävien toimenpiteiden merkitystä hyvinvoinnin kehittämisessä. On sanomattakin selvää, että hyvät aikeet eivät riitä muuttamaan hyvinvoinnin suuntaa lasten ja nuorten keskuudessa.

Työni on kooste siitä, miten yhteiskunnassamme hyvinvoinnin kehittämiseen on herätty ja miten sen edistämiseen pyritään vaikuttamaan. Hyvinvoinnin kehittäminen ei voi edetä päämäärättömästi haparoivilla kokeiluilla, sen edistämiseen vaaditaan suunnitelmallista ja määrätietoista työtä. Ikävä kyllä, se vaatii myös taloudellista panostamista.

Muuramessa hankkeen kautta syntynyt tapa toteuttaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä palkkaamalla hyvinvointiohjaajia, on valtakunnallisesti yksi keino edistää asiaa. Työssäni kuitenkin kaikki vastaavaa työtä tekevät nimikkeet tähtäävät samaan lopputulokseen kuin hyvinvointiohjaajatkin: lasten ja nuorten hyvinvointiin. On toki hyvä muistuttaa, että tämänkaltainen hyvinvointi ei synny ainoastaan hyvinvointiohjaajien työllä. Tavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää tehdä yhteistyötä huoltajien ja muiden perheyhteisöihin vaikuttavien henkilöiden kanssa. Hyvinvoinnin edistäminen ei rajoitu kouluuyhteisöön, se on kokonaisvaltainen tekijä jokaisen ihmisen elämässä.

Janhunen (2013) nostaa väitöskirjassaan yhtenä ratkaisuna sosiaalipedagogisen asiantuntijan lisäämisen koulujen arkityöhön. Muuramen tapauksessa on perustettu hyvinvointiohjaajien työtehtävä, jolla kunta pyrkii lisäämään sosiaalisten voimavarojen ja osaamisen määrää koulussa. Sosiaalipedagogisilla asiantuntijoilla voidaan myös vahvistaa yhteisön välisten jäsenten suhteita ja paneutua lasten ja nuorten haasteisiin erilaisella intensiteetillä. (Janhunen 2013, 104.)

Lasten ja nuorten hyvinvointi on myös yhteisön tekemä eettinen valinta. Valinnalla on myös taloudellisia näkökulmia, jos pohditaan sitä kouluuyhteisön kokonaisuuden näkökulmasta. Lasten ja nuorten hyvinvointi heijastuu myös opetushenkilöstön hyvinvointiin ja vähentää jaksamisen kuormituksesta aiheutuvien sairauslomien määrää. Oppilaiden oppimismotivaatio on hyvinvoivilla oppilailta parempi ja oppiminen helpompaa. Myös huoltajien näkökulmasta hyvinvoiva lapsi ja nuori lisää viihtyvyyttä myös kotiooloissa, sekä lisää positiivisuuden määrää jo itsessään.

Opinnäytetyöni oli minulle upea kokonaisuuden hallinnan kokemus alusta loppuun saakka. Vaikka työ itsessään oli lähtökohtaisesti minulle selkeä valinta aiheensa osalta, opetti se paljon ihmisen hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä ja miten tutkimusta on hyvä tehdä. Työssä vaativuutta lisäsi mielenkiintoisten tekijöiden runsaus ja halua perehtyä niihin enemmän. Opinnäytetyössä myös aiheen rajaaminen on tärkeää ja kaikkea ei edes ole tarkoitus saada mahduttua yhteen työhön. Toivon, että joku teistä työni lukijoista saa tästä itselleen mielenkiintoa tutkia aihetta lisää.

LÄHTEET

Avola, P. & Pentikäinen, V. 2019. Kukoistava kasvatus. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. Espoo: BEEhappy Publishing.

Forsell, M. & Kuoppala, T. 2024. Lastensuojelu 2023: Joka kuudennesta teinistä tehtiin lastensuojeluilmoitus vuonna 2023. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen tilastoraportti 19/2024. Päivitetty 2.5.2024. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148992/Lastensuojelu_2023.pdf?seque [viitattu 28.1.2025].

Heinonen, O-P. 2020. Saatteeksi. Teoksessa: Laitinen, K., Haanpää, S., Francke, L., Lahtinen, M. (toim.) Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2020:3a. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_työ_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf [viitattu 11.3.2025].

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2022. Tutkimushaastattelu. Gaudeamus. E-kirja. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523458123> [viitattu 16.1.2025].

Janhunen, K.-M. 2013. Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana. Akateeminen väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Joensuu: Itä Suomen yliopisto. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/11943/urn_isbn_978-952-61-1021-9.pdf?sequence=1 [viitattu 1.2.2025].

Jokela, M. & Kaksonen, N. 2014. Koulusosionomin työnkuvan kehittäminen Kymintehtaan koulussa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201405229206> [viitattu 27.1.2025].

Jokinen, S. 2020. Koulusosionomi osana kouluyhteisöä. Uuden työnkuvan kehittyminen Tampereella. LAB-ammattikorkeakoulu. Sosiaalipedagoginen aikuissosiaalihojaus. Opinnäytetyö. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020091220383> [viitattu 27.1.2025].

Junttila, A. & Karlsson, L. 2024. Yksinäisyys. Lääkärikirja Duodecim julkaisu. Päivitetty 18.9.2024. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01408> [viitattu 19.1.2025].

Kallinen, T. & Kinnunen, T. 2021. Etnografia. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menestelmäopetus/> [viitattu 21.1.2025].

Kanaoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja 2017. Tietosanoma: Helsinki.

Kiilakoski, T. 2014. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Julkaisuja 155. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto – Nuorisotutkimusseura.

Kolehmainen, J. 2022. Hyviksenä koulun arjessa – Nuorten näkemyksiä hyvinvointiohjaajien toteuttamasta ohjauksesta yläkouluissa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK. Humanistisen alan ylempi korkeakoulututkinto. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202304286851> [viitattu 7.1.2025].

Kuivakangas, J. & Keskinen, M. 2012. Ehkäisevä työ – toiveita, tekoja ja yhteistä hyvää. Teoksessa Kuivakangas, J. (toim.) Yhteisöpedagogiikan uudet avaukset. Oppimateriaaleja 29, 2012. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 118–136.

Laitinen, K., Haanpää, S., Francke, L. & Lahtinen, M. 2020. Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppaat ja käsikirjat 2020:3a. Opetus hallitus. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_tyo_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf [viitattu 1.2.2025].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lundbom, P. 2014. Ehkäisevä työ käsitteenä ja toimintana. Teoksessa Pylkkänen, S. & Viitanen, R. (toim.) Ehkäisevä työ pedagogisesti. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 30, 2014. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 8–14. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/03/Humak-ehkaiseva-tyo-pedagogisesti.pdf> [viitattu 12.1.2025].

Muuramen kunta. 2024. Muuramen kunnan vuoden 2024 talousarvio ja vuosien 2025–2026 taloussuunnitelma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.muurame.fi/wp-content/uploads/2024/01/TALOUSARVIO-2024.pdf> [viitattu 12.1.2025].

Nuorisolaki 1285/2016.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Kiusaamisen tunnistaminen ja puuttumisen keinot. Opetushallitus. s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kiusaamisen-tunnistaminen-ja-puuttumisen-keinot> [viitattu 17.1.2025].

Perusopetuksen oppilaiden poissaolot. Opetushallitus. s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/perusopetuksen-oppilaiden-poissaolot> [viitattu 19.1.2025].

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet> [viitattu 14.1.2025].

Perttula, R., Rääkkönen, R., Muinonen, E. 2019. Miksi yhteisöllinen opiskeluhoito kannattaa? Teoksessa: Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Järvinen J. ja Fagerlund-Jalokinos, S. (toim.) Toisella asteella toimien – Opas oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmälle. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 10/2019. PDF-

dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138568/URN_ISBN_978-952-343-374-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 11.3.2025].

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Perälä, M-L., Hietanen-Peltola, M., Halme, N., Kanste, O., Pelkonen, M. Peltonen, H., Huurre, T., Pihkala, J. & Heiliö, P-L. 2015. Monialainen opiskeluhoolto ja sen johtaminen. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-292-8> [viitattu 12.1.2025].

Pulkkinen, S. & Kanervio, P. 2014. Koulun elämismaailma. Teoksessa Hamarus, P., Kanervio, P., Landén, L. & Pulkkinen, S. (toim.) Huuto! Lasten ja nuorten hyvinvoinnin puolesta. Jyväskylä: PS-kustannus, 142–153.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Soanjärvi, K. 2011. Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4337-0> [viitattu 14.1.2025].

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/ 1301.

Suonpää, K. s.a. Kausaalipäätely havaintoaineistoon perustuvassa tutkimuksessa. Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kausaalipaattely/kausaalipaattely/> [viitattu 23.1.2025].

Tanskanen, S. 2021. ”Kyllähän se vaikuttaa koko kouluun”. Kokemuksia hyvinvointiohjaajan yhteisöllisestä työstä koulussa. Karelia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutus. Opinnäytetyö. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021061015537> [viitattu 27.1.2025].

Tietoaarkisto s.a. Kyselylomakkeen laatiminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen/> [viitattu 15.1.2025].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2025a. Kouluterveyskysely. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty: 28.1.2025. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely> [viitattu 1.2.2025].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024b. Kouluterveyskyselyn tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty: 7.6.2024. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset#alueittain> [viitattu 19.1.2025].

Turkia, H. 2023. Koulusosionomi: mitä lisäarvoa sosionomi voi tuoda koulu- maailmaan. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202302252824> [viitattu 27.1.2025].

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 7.1.2025].

Vuori, J. 2021. Tutkimusetiikka ihmistieteessä. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/> [viitattu 7.1.2025].

Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosana.

Hyvinvointiohjaajien haastattelurunko

Asiakaslinjat:

1. Yksinäisyyteen puuttuminen: Miten olette pyrkineet vaikuttamaan yksinäisyyden tunteeseen asiakkaiden elämässä? Miten olette mielestänne siinä onnistuneet? Mitä menetelmiä olette käyttäneet?
2. Miten olette pyrkineet tukemaan kaverisuhteita? Miten olette tässä mielestänne onnistuneet? Mitä menetelmiä olette käyttäneet?
3. Psykkinen turvallisuuden tunne: Miten koette asiakkaiden työympäristön psykkinen turvallisuuden? Miten olette pyrkineet tukemaan psykkinen turvallisuutta? Miten koette onnistuneenne tässä? Mitä menetelmiä olette käyttäneet?
4. Miten olette onnistuneet mielestänne estämään kiusaamista? Miten olette mielestänne onnistuneet tavoitteessa? Minkälaisia menetelmiä olette käyttäneet?
5. Tunnettavuus: Miten olette pyrkineet tuomaan työtänne näkyväksi? Miten olette pyrkineet tekemään työnne koteihin näkyväksi? Miten koette onnistuneenne tässä tehtävässä? Mitä menetelmiä olette käyttäneet?

Työtehtävien linjat:

1. Miten työnkuvanne muodostettiin? Kuinka hyvin saitte perehdytyksen tehtävään? Kuinka paljon saitte itse vaikuttaa työnkuvan laadintaan?
2. Oliko laadittu työnkuvan sisältö ja hankkeen tavoitteet yhteisessä linjassa? Onko työnantaja mielestänne tukenut työnkuvan ja hankkeen tavoitteiden toteutumista? Miten?